

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
visokošolskega programa**

**ANALIZA OBSEGA PONUDBE KLASIČNIH IN
POSEBNIH IGER NA SREČO V SLOVENIJI IN
VPLIV NA GOSPODARSKO IN DRUŽBENO
OKOLJE V OBČINI NOVA GORICA**

Patricija Bitežnik

Ljubljana, marec 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
visokošolskega programa**

**ANALIZA OBSEGA PONUDBE KLASIČNIH IN POSEBNIH IGER NA
SREČO V SLOVENIJI IN VPLIV NA GOSPODARSKO IN
DRUŽBENO OKOLJE V OBČINI NOVA GORICA**

Kandidatka: Bitežnik Patricija
Številka indeksa: 04030532

Mentor: mag. Slavko Debelak

Ljubljana, marec 2009

POVZETEK

Z diplomsko nalogo bi rada naredila pregled nad igralništvom, predvsem me zanima kako je trg zasičen z igralništvom.

Vpliv iger na srečo na lokalne skupnosti ni ne preprost ne enoznačen. Različni tipi iger na srečo vplivajo različno na posamezne segmente prebivalstva. Znanstvene študije ne podajajo jasnih odgovorov glede vpliva igralništva na povečanje kriminala, finančnega stečaja posameznikov ali stopnje razvez. Analize na področju igralniške destinacije Nove Gorice so pokazale, da v primerjavi z drugimi slovenskimi občinami slednja beleži celo podpovprečno stopnjo večine kriminalnih dejanj. Prav tako podatki ne kažejo na to, da bi igralništvo prispevalo k večjemu številu razdorov družin na področju Nove Gorice.

V nadaljevanju diplome bi se dotaknila problemov in vprašanj, ki si jih danes zastavlja veliko ljudi. Kako igralništvo vpliva na skupnost in posameznike, kakšne so posledice, kako rešuje lokalna skupnost težave in kaj je pripravljena storiti za naprej?

Ključne besede: igralništvo, klasične in posebne igre na srečo, zasvojenost, problematično igranje

SUMMARY

The thesis presents an overview of gambling, focusing on the saturation of market.

It needs to be pointed out that influence of gambling on local communities is not simple to outline. Firstly, different types of gambling have different impacts on different segments of the population. Moreover, scientific studies do not provide clear answers about the impact of gambling on the increase in crime, financial bankruptcy of individuals or the rate of divorces. Analysis in the gambling destination of Nova Gorica has shown that compared to other municipalities, the latter records an even lower rate in most crimes. Finally, the data do not suggest that gambling would contribute to increasing the number of split families in the area of Nova Gorica.

The next part of the thesis introduces the problems and issues that arouse public interest. The affect of gambling on community and individuals, the consequences of this phenomenon (problem), the solutions to the problems offered by the local community, and the willingness of the community for future actions are hereby discussed.

Keywords: gambling, classic and special gambling games, addiction, problematic gaming

KAZALO

POVZETEK	ii
SUMMARY	iii
1 UVOD	1
2 KAJ JE PRIMEREN OBSEG IGER NA SREČO	2
2.1 ANALIZA IGRALNIŠKE ZAKONODAJE	3
2.1.1 Zakonski okvir v Sloveniji	3
2.1.2 Zakonski okvir v drugih evropskih državah	5
2.1.3 Odgovorno igralništvo	5
3 ZNAČILNOSTI IN SPECIFIKACIJE PRIREJANJA IGER NA SREČO	7
3.1 VRSTE IN OBLIKE PRIREJANJA IGER NA SREČO	7
3.2 KORISTI OD IGRANJA TER POTROŠNIKOV PRESEŽEK	9
3.3 EKONOMSKI UČINKI TER IZVOZNA USMERJENOST	10
4 ANALIZA DEJAVNOSTI PRIREJANJA IGER NA SREČO V SLOVENIJI	13
5 PROBLEMATIČNO IGRANJE	15
5.1 OPREDELITEV PROBLEMATIČNEGA IGRANJA	15
5.2 DEJAVNIKI, KI PRISPEVAJO K RAZVOJU PROBLEMATIČNEGA IGRANJA	15
5.3 POSLEDICE PROBLEMATIČNEGA IGRANJA	16
5.4 NAČIN ZA POMOČ PROBLEMATIČNIM IGRALCEM	17
5.5 PRIMERJAVA Z ALKOHOLIZMOM	19
5.6 OCENA PRISOTNOSTI PROBLEMATIČNEGA IGRANJA V SLOVENIJI	20
5.7 ODVISNOST OD IGRALNIŠTVA	22
5.8 ZDRAVLJENJE ODVISNOSTI OD IGER NA SREČO	26
5.9 POT ZDRAVLJENJA ODVISNOSTI OD IGER NA SREČE	30
6 NEGATIVNE POSLEDICE IGER NA SREČO	31
6.1 KRIMINAL, RAZDORI DRUŽIN, POSLOVNI STROŠKI, OSEBNI PROPADI, SAMOMORI, STEČAJI, DROGE	31
7 KORISTI OD IGRALNIŠTVA	38
8 ANALIZA POZITIVNIH VPLIVOV IGRALNIŠTVA V MESTNI OBČINI NOVA GORICA	40
8.1 UGOTOVITVE IN STALIŠČE VARUHNINJE ČLOVEKOVIH PRAVIC O ŠIRITVI IGRALNIŠTVA V SLOVENIJI	43

9 ZAKLJUČEK.....	45
VIRI IN LITERATURA	47
SEZNAM SLIK IN TABEL	47
PRILOGE	50
Priloga 1: Grafični prikaz razporeditve igralnic in igralnih salonov v Sloveniji.....	51
Priloga 2: Vprašalnik o zasvojenosti	52
Priloga 3: Izjava o prepovedi vstopa	53
IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA	54

1 UVOD

Glavni namen diplomske naloge je prikazati analizo igralništva in industrije ter ugotoviti, kakšne so posledice iger na srečo na posameznika in okolje.

Igralništvo se je v Novi Gorici pričelo razvijati leta 1984 z odprtjem prve igralnice ameriškega tipa v Evropi. Od takrat je igralništvo v Sloveniji in Novi Gorici prehodilo dolgo pot. Po tolikšnem času pa so se pojavili vplivi, ki jih je razvoj igralništva pustil na posamezniku in lokalnem okolju.

Za večino igralcev je igranje na srečo oblika preživljanja prostega časa, pri katerem se pojavljajo različne motivacije – sprostitve, druženje, izkušnja razburjenja, napetost in pričakovanje med igro ter možna pridobitev nagrade. Za te posameznike je porabljeni denar le cena, ki jo plačajo za zabavo. Vendar določen del populacije ni zmožen kontrolirati svojega igranja. V grobem lahko problematično igranje opredelimo kot tisto, ki povzroča resne negativne učinke za igralca samega, njegove bližnje (družina, prijatelji) oziroma širšo skupnost.

Dva ključna dejavnika, ki prispevata k razvoju problematičnega igranja, sta strukturne značilnosti posamezne igre ter dostopnost iger na srečo. Po svojih značilnostih so najbolj »nalezljive« igre na igralnih avtomatih, igralniške igre za mizami ter internetno igralništvo. Z vidika problematičnega igranja so daleč najbolj škodljivi avtomati v barih in drugih lokalih, ki omogočajo priložnostno igranje.

2 KAJ JE PRIMEREN OBSEG IGER NA SREČO

Temeljni namen diplomske naloge je podati ugotovitve in priporočila glede primerne obsega ponudbe iger na srečo v Sloveniji. »Primernost« je relativen in nejasen pojem, ki ima lahko različne pomene in ga ni mogoče enoznačno opredeliti. Različni deležniki imajo različne poglede na primernost obsega ponudbe iger na srečo. Z vidika neproblematičnih uporabnikov iger na srečo je najprimernejša popolna sprostitev trga, ki s seboj prinese intenzivno konkurenco ter največjo možno raven kakovosti in privlačnosti ponudbe ob najnižjih možnih cenah. Z vidika obstoječih prirediteljev oziroma operaterjev iger na srečo je najbolj zaželena ohranitev statusa quo ali celo nadaljnje omejevanje ponudbe, ki bi jim tudi v prihodnje omogočalo doseganje nadpovprečnih (monopolnih) dobičkov. Po drugi strani so potencialni operaterji, ki želijo šele vstopiti na trg, zainteresirani za sprostitev in povečanje ponudbe.

Primernost obsega ponudbe obravnavamo z vidika interesov države. Vendar ima lahko tudi država pri reguliranju dejavnosti iger na srečo različne in pogosto marsikdaj nasprotujoče si cilje:

- maksimizacijo davčnih prihodkov,
- gospodarski razvoj širšega območja ali regije,
- uporaba igralniških sredstev za »dobre namene« (šport, humanitarnost, izobraževanje, razvoj),
- minimizacija negativnih učinkov problematičnega igranja.

V nadaljevanju je podan kriterij za ugotovitve in priporočila maksimizacije družbenih koristi in ne maksimizacije davčnih prihodkov. Pri tem izhajamo iz obstoječih strateških dokumentov Vlade Republike Slovenije (Strategija razvoja Slovenije, Strategija turizma), dosedanje prakse države pri urejanju dejavnosti prirejanja iger na srečo ter ugotovitev strokovne literature. Kot primeren obseg ponudbe iger na srečo razumemo takšen obseg in mešanico različnih načinov prirejanja iger na srečo, ki bo na dolgi rok maksimiziral dolgoročne koristi slovenske družbe oziroma pripeljal do maksimalnega gospodarskega razvoja države ob čim manjših negativnih družbenih posledicah (povezanih predvsem s problematičnim igranjem). Le-ta vključuje:

1. razvoj dolgoročno vzdržne ter svetovno konkurenčne turistične ponudbe, kjer bo igralništvo le eden od dejavnikov ponudbe,
2. omogočanje čim bolj atraktivnih in zanimivih igralniško-turističnih produktov za tuje turiste in obiskovalce,
3. kakovostno zadovoljevanje domačega povpraševanja po igrah na srečo s takšnimi oblikami in vrstami iger na srečo, ki minimizirajo tveganje za razvoj problematičnega igranja ter minimizirajo odtok domačega denarja v tujino,
4. doseganje optimalnih prihodkov iz naslova obdavčitve za državo, lokalne skupnosti in druge upravičence oziroma deležnike.

2.1 ANALIZA IGRALNIŠKE ZAKONODAJE

2.1.1 Zakonski okvir v Sloveniji

Igralniška zakonodaja v Sloveniji se je z leti spreminjala. V analizi sprememb se bom osredotočila na obdobje zadnjih štirinajstih let, torej od leta 1995, ko je bil sprejet Zakon o igrah na srečo. Temeljna državna politika je z uveljavitvijo Zakona o igrah na srečo leta 1995 začela omejevat razvoj igralniške dejavnosti predvsem z omejitvami na področju koncesij in z visokimi davčnim obremenitvami.

Igre na srečo so v Zakonu o igrah na srečo razdeljene na dve kategoriji: klasične igre na srečo in posebne igre na srečo. Slednje se lahko prirejajo le v igralnicah ali v igralnih salonih. Koncesijo za prirejanje iger na srečo podeljuje Ministrstvo za finance, oz. natančneje Urad RS za nadzor prirejanja iger na srečo. Koncesija se lahko dodeli samo pravni osebi, ki je registrirana za izvajanje dejavnosti prirejanja iger na srečo. Veljavna je največ 10 let. Pred izdajo koncesije mora Ministrstvo za finance dobiti soglasje lokalne skupnosti in mnenje sosednjih lokalnih skupnosti o opravljanju igralniške dejavnosti na njenem območju.

Nadzor nad prirejanjem iger na srečo izvaja Urad RS za nadzor prirejanja iger na srečo. Urad opravlja upravne in z njimi povezane strokovne naloge, ki se nanašajo na izdajo dovoljenj in koncesij za prirejanje iger na srečo, nadzor nad prirejanjem iger na srečo ter druge naloge, opredeljene z ZIS-UPB1 in drugimi podzakonskimi predpisi.

Zakonski in podzakonski predpisi, na podlagi katerih Urad opravlja svoje naloge, so naslednji (Poročilo o delu ..., 2006):

- Zakon o igrah na srečo (Uradni list RS, št. 134/03 – uradno prečiščeno besedilo);
- Uredba o podrobnejših pogojih, ki jih mora izpolnjevati prireditelj pri trajnem prirejanju klasičnih iger na srečo (Uradni list RS, št. 70/00);
- Uredba o določitvi društev in neprofitnih humanitarnih organizacij, ki smejo občasno prirejati klasične igre na srečo in o kriterijih za občasno prirejanje klasičnih iger na srečo (Uradni list RS, št. 70/00);
- Uredba o določitvi dokumentacije in ureditvi drugih vprašanj v zvezi z izdajo soglasja za pridobitev oziroma odsvojitve delnic in za naložbe v kapital pravnih oseb (Uradni list RS, št. 127/03);
- Uredba o določitvi tarife stroškov na področju prirejanja iger na srečo (Uradni list RS, št. 41/05);
- Uredba o organih v sestavi ministrstev (Uradni list RS, št. 58/03, 45/04, 138/04 in 52/05);
- Pravilnik o prirejanju posebnih iger na srečo v igralnih salonih (Uradni list RS, št. 50/02 in 100/02);
- Pravilnik o licencah za delo v dejavnosti prirejanja posebnih iger na srečo (Uradni list RS, št. 45/02 in 77/02);

- Pravilnik o tehničnih zahtevah za igralne naprave za izvajanje iger na srečo in postopku ugotavljanja skladnosti (Uradni list RS, št. 45/02,100/02, 57/03, 1/04 in 114/04);
- Pravilnik o institucijah za izdajanje poročil o preizkusu igralne naprave (Uradni list RS, št. 45/02);
- Pravilnik o nadzornem informacijskem sistemu igralnih naprav (Uradni list RS, št. 45/02 in 114/04);
- Pravilnik o službeni izkaznici pooblaščenih oseb za nadzor prirejanja iger na srečo (Uradni list RS, št. 43/96);
- Odredba o klasičnih igrah na srečo, ki se lahko prirejajo brez dovoljenja (Uradni list RS, št. 55/95 in 14/97) in
- Navodilo o načinu, obliki in rokih za pošiljanje podatkov Uradu Republike Slovenije za nadzor prirejanja iger na srečo (Uradni list RS, št. 11/96, 12/96 in 79/05).

Tabela 1: Slovenska zakonodaja, ki ureja področje prirejanja posebnih iger na srečo

Leto	Zakon	Posledice
1995	Zakon o igrah na srečo	<ul style="list-style-type: none"> • natančno opredeli področje iger na srečo • opredeli status koncesionarja in način delitve zbranih koncesij • dovoli igranje domačinom • temelj za Urad RS za nadzor prirejanja iger na srečo
1999	Zakon o davku od iger na srečo	<ul style="list-style-type: none"> • ukine prepoved investiranja v igralništvo • odpravi prometni davek in vede posebni davek od iger na srečo
2001	Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o igrah na srečo (ZIS-A)	<ul style="list-style-type: none"> • znižanje koncesijske dajatve • ureditev poslovanja igralnih salonov in igralnih avtomatov izven igralnic • uvedba on-line nadzora • certificiranje zaposlenih v igralnic • odpravi omejitev glede števila kocesij • določi število koncesij: 15 za prirejanje posebnih iger na srečo v igralnicah in 45 za prirejanje posebnih iger na srečo v igralnih salonih • poostri kazni za prekršek

2002	Pravilnik o prirejanju posebnih iger na srečo	<ul style="list-style-type: none"> • določi lokacijo igralnega salona • način opravljanja dejavnosti prirejanja iger na srečo v igralnih salonih • nadzor v igralnem salonu
2003	Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o igrah na srečo (ZIS-B)	<ul style="list-style-type: none"> • omogoča tujim pravnim osebam, ki imajo sedež v Evropskem gospodarskem prostoru, prirejanje iger na srečo

Vir: Lastna raziskava; Prašnikar in drugi, 2002; Uradni list RS

2.1.2 Zakonski okvir v drugih evropskih državah

Čeprav se zakonska regulativa evropskih držav na vseh področjih pospešeno usklajuje, ostaja urejanje področja iger na srečo skoraj v celoti v domeni posameznih držav. Različne kulture, različen odnos do posebnih iger na srečo, različni sistemi urejanja tega področja in predvsem različni interesi, so privedli do počasnega pristopa k prilagajanju in poenotenju igralniške zakonodaje.

Edino evropsko združenje, ki se ukvarja s problematiko igralništva, je Gaming Regulatory European Forum (GREF). Njegova naloga je vzpostaviti skupne elemente evropske regulacije iger na srečo. Članstvo v tem združenju ni obvezno, sklepi in usmeritve, ki jih sprejema, pa imajo status priporočil. Slovenija kot članica združenja aktivno sodeluje v temu telesu.

Kot kaže, bo skupna politika o igrah na srečo v EU zajela nadzor denarja, nadzor prometa, preprečevanje kriminala, zaščito igralcev, omejevanje obsega in usmerjenosti ponudbe ter določanja lokacij, preprečevanje zasvojenosti ter izmenjavo informacij in kooperacijo. Države pa bodo verjetno samostojno urejale obseg igralniške ponudbe, vlogo promocije, koncesijsko politiko, določanje višine vložkov in dobitkov ter višino davčnih obremenitev (Luin in drugi, 1997).

2.1.3 Odgovorno igralništvo

Iz določb Zakona o igrah na srečo izhaja skrb države, da se igre na srečo izvajajo v urejenem in nadzorovanem okolju, da se zagotavlja varstvo potrošnikov in javni red, zaradi narave dejavnosti iger na srečo pa je potrebno posvetiti posebno skrb tudi udeležencem iger na srečo oziroma igralcem, da se prepreči njihovo odvisnost od iger na srečo in s tem povezane posledice zanje, za njihove družine in celotno

družbo. V svetu in tudi pri nas se vse bolj uveljavlja odgovorno igralništvo, ki mora poleg ekonomskih učinkov zagotoviti tudi to, da ne ustvarja zasvojenosti od iger na srečo, patoloških igralcev. Udeležba v igrah na srečo mora ostati v mejah zabave, zato je pomembno, da so stave v igro prilagojene posameznim zmožnostim igralca, ki mora zato sprejeti tudi odgovornost za svoja dejanja.

V dosednji praksi preprečevanja zasvojenosti s posebnimi igrami na srečo se je najbolj uveljavil princip samoprepovedi, ki ga na podlagi 84. člena Zakona o igrah na srečo izvajajo koncesionarji za igralnice in igralne salone.

V zvezi z uveljavljanjem omenjene samoprepovedi je znano, da Urad RS za nadzor prirejanja iger na srečo (v nadaljevanju: Urad) v smislu prijazne in učinkovite uprave omogoča posredovanje izjav o samoprepovedi vsem koncesionarjem, ki prirejajo posebne igre na srečo na območju Republike Slovenije.

Posameznik, ki želi s posredovanjem Urada uveljaviti prepoved vstopa v vse igralnice in igralne salone na teritoriju Slovenije, se lahko osebno zglasi z veljavnim osebnim dokumentom na Uradu in poda pisno zahtevo o izrecni prepovedi vstopa ter privolitvi v obdelavo njegovih osebnih podatkov.

Posameznik lahko poda pisno zahtevo o izrecni prepovedi vstopa ter privolitvi v obdelavo njegovih osebnih podatkov tudi z izpolnitvijo obrazca »Izjava o prepovedi vstopa«, in sicer tako, da obrazec natisne in ga lastnoročno izpolni, podpis pa overi pri notarju ali na katerikoli upravni enoti. Overjeno izjavo pa nato dostavi osebno ali pa jo pošlje priporočeno po pošti na naslov Urad RS za nadzor prirejanja iger na srečo, Slovenska cesta 54, 1502 Ljubljana. Urad take pisne zahteve pošlje vsem koncesionarjem za igralnice in igralne salone enkrat mesečno.

Izjava je v prilogi 3.

3 ZNAČILNOSTI IN SPECIFIKACIJE PRIREJANJA IGER NA SREČO

Dejavnost prirejanja iger na srečo (PIS), še posebej v obliki stav ali igralništva, zadnjih dvajset let beleži hitro rast na svetovni ravni. Iz obrobne dejavnosti sumljivega slovesa, ki jo v najboljšem primeru družba nejevoljno tolerira, v najslabšem pa prepoveduje, se je razvila v uveljavljeno zabavno industrijo za širše množice. Razlage za razmah dejavnosti PIS običajno ne uporabljajo argumenta koristnosti za kupce oz. uporabnike – v številnih družbah ta dejavnost še vedno nosi stigmo greha–ampak s »kvazi« eksterjalijami v obliki fiskalnih, turističnih in razvojnih potencialov, ki jih lahko prinese uvedba dejavnosti PIS na določenih območjih. V tem pogledu še posebej izstopa igralništvo, čeprav enake zakonitosti (vendar v manjši meri) veljajo tudi za druge oblike prirejanja iger na srečo. Liberalizacijo zakonodaje ponavadi spremljajo tudi ostre polemike, ki družbo razdelijo na zagovornike in nasprotnike dejavnosti. V tem poglavju so podrobneje predstavljene nekatere posebnosti in specifikacije dejavnosti prirejanja iger na srečo.

3.1 VRSTE IN OBLIKE PRIREJANJA IGER NA SREČO

Igre na srečo lahko glede na vrsto igre razdelimo v dve veliki skupini:

- 1) klasične igre na srečo
 - loto in podobne igre
 - stave
 - srečke
 - tombola
- 2) posebne igre na srečo (igralništvo)
 - igre na igralnih mizah
 - igre na igralnih avtomatih

H klasičnim igram na srečo spadajo tradicionalne igre, kot so Loto, srečke, tombola, stave in podobno. Po navadi jih prireja nekaj velikih operaterjev, večinoma v nacionalni lasti, priložnostno pa tudi številna društva in dobrodelne ustanove. Loto in njegove izpeljanke je v večini držav najpopularnejša igra. V nekaterih državah (npr. Velika Britanija) po pomembnosti prevladujejo športne stave, še posebej na konjskih dirkah. Športne stave so tudi najbolj uveljavljena klasična igra na srečo na internetu.

Posebne igre na srečo se ponavadi izvajajo v igralnicah, lahko pa tudi v drugih zabaviščnih objektih (bari, dirkališča, lokali z video igrami, internet). Pri tem glede na prostor igranja razločimo več tipov prirediteljev glede na usmerjenost, dostopnost ter delež dodatne turistične ponudbe (Reith, 2006):

1) **Destinacijske igralnice** (turistično-igralniški centri) so veliki resorti s celovito turistično ponudbo. Usmerjeni so predvsem v privabljanje večdnevni turistov. Velik delež svojih prihodkov ustvarijo z neigralniškimi dejavnostmi (npr. nočitve, prireditve, hrana in pijača, nakupovanje). Primer so igralnice v Las Vegasu.

2) **Igralniško-zabaviščni centri** ponujajo integriran produkt za goste, ki želijo celovit paket sprostitve in zabave. Usmerjeni so v turiste in enodnevne obiskovalce, ki jih privabljajo iz širšega okolja. Primer sta Hitovi igralnici Perla in Park v Novi Gorici.

3) **Čiste igralnice** ponujajo le možnost igranja ter malo ostalih spremljevalnih storitev. Ponavadi so usmerjene v lokalne prebivalce. Primeri so igralnica v Benetkah, in slovenski igralni saloni.

4) **Bari in zabavišča z igrali**. To so gostinski in zabaviščni objekti, ki imajo v svoji ponudbi tudi igrala (igralne avtomate). Usmerjeni so na lokalne prebivalce. Njihova prednost je široka in lahka dostopnost, slabost pa visoka stopnja verjetnosti razvoja problematičnega igranja. V Sloveniji niso dovoljeni.

5) **Internetne igralnice**. So razmeroma nova oblika igralniške ponudbe. Ponujajo čisti igralniški produkt. Njihova prednost je lahka dostopnost, slabost pa visoka nalegljivost problematičnega igranja. Številne so locirane v davčnih oazah, zato niso podvržene strogi regulativi ter močni obdavčitvi. S tega vidika lahko cenovno konkurirajo obstoječim (zemeljskim) igralnicam.

Ekonomski in družbeni učinki igralništva se zelo razlikujejo glede na tip igralnice. Turistično igralniški centri (Tip 1), pa tudi igralniško- zabaviščni centri (Tip 2), lahko okolju prinesejo znatne ekonomske učinke, tako z vidika proračuna kot z vidika turističnega razvojnega potenciala, ob razmeroma majhnih negativnih učinkih problematičnega igranja. Bari in zabavišča z igralnimi avtomati pa lahko prinesejo le določne fiskalne učinke (davčni prihodki), hkrati pa povzročijo precejšnje negativne družbene učinke, povezane z razvojem problematičnega igranja. Več o tem bo predstavljeno v nadaljevanju.

Druga delitev igralnic je na **ameriški ter evropski tip**. Evropske igralnice so »elitne« ustanove, namenjene premožnejšim domačinom in turistom. Ponujajo čisti igralniški produkt, pri čemer prevladujejo žive igre. Primer je igralnica v Monaku. Ameriški tip igralnice je namenjen širšim množicam. Poudarek je na zabavi, zato imajo bogato spremljevalno ponudbo (prireditve, kulinarika in podobno). Prevladujejo igre na igralnih avtomatih.

V Sloveniji imamo nekoliko specifično delitev igralništva, in sicer na igralnice ter na igralne salone. Igralni saloni po zakonu ne smejo prirejati živih iger na mizah. Pri ponudbi so omejeni na 200 igralnih avtomatov. Igralnice teh omejitev nimajo. Z drugimi besedami, igralni saloni so nekoliko manjše oziroma »okrnjene« verzije igralnic. Tako eni kot drugi so lahko usmerjeni v tuje ali lokalne obiskovalce ter lahko ponujajo dodatne storitve (npr. zabavni program, prireditve).

Na splošno velja, da so klasične igre na srečo manj atraktivne od posebnih iger na srečo. Njihova značilnost je nizka frekventnost dogodkov (npr. žrebanja za Loto so le enkrat do dvakrat na teden), nizka verjetnost zadetka, nizka pogostost dobitkov ter nizka intenzivnost oziroma stopnja zabave. Po drugi strani pa je njihova prednost široka dostopnost plačilnih mest ter razmeroma veliki zneski glavnih dobitkov. Športne stave so po svojih značilnostih še najbližje igralništvu.

3.2 KORISTI OD IGRANJA TER POTROŠNIKOV PRESEŽEK

Dejavnost prirejanja iger na srečo je mogoče obravnavati z dveh vidikov. Po eni strani je ta dejavnost podobna drugim storitvenim dejavnostim. Predstavlja obliko sprostitev in zabave. Kot taka ponuja potrošniku določeno korist, to je občutek zadovoljstva. Zato le - ta povprašuje po tej dobrini in je zanjo pripravljen tudi plačati. Dokler bo korist večja od stroška (neto izgube), bo posameznik povpraševal po tej dobrini. Po drugi strani pa lahko igranje na srečo pri določenem delu obiskovalcev povzroči odvisnost. S tega vidika je podobno alkoholnim pijačam ali tobaku. V tem primeru posameznik ne more racionalno odločati, zato zaradi njegove odvisnosti prihaja do prekomerne porabe dobrine.

V primeru normalnih oziroma »rekreativnih« igralcev lahko izhajamo iz predpostavke, da se racionalno odločajo o porabi svojega dohodka. K porabi jih vodi koristnost, ki jih prinašajo različne dobrine (Prašnikar & Debeljak, 1998). Potrošnik bo izbral takšno kombinacijo dobrin, ki mu bo prinesla največjo koristnost, znotraj danih omejitev osebnega proračuna. Igranje na srečo je s tega vidika le ena izmed možnosti, ki potrošniku prinese koristi v obliki nagrade, zabave, sprostitev ali druženja.

Igre na srečo so kompleksen produkt, ki povezuje elemente hazarda in zabave. Deleži posameznih elementov se razlikujejo pri različnih vrstah iger. Pri čistih igrah na srečo (npr. Loto, internetno igralništvo, igralni avtomati v barih) prevladuje hazard, pri igralniško-zabaviščnih centrih pa prevladuje zabava. Na primer, igralniški gostje kupujejo paket storitev, osredotočenih okoli igranja. Tudi motivi za nakup so lahko različni, od »preživeti zabavno noč«, »kupiti čas na igralnih avtomatih«, »občutiti razburjenje pri izzivanju usode«, »izogniti se dolgočasnosti in monotonosti normalnega življenja« ali »uživati v adrenalinu in pričakovanju rezultata stave« (Eadington & Christensen, 2007). V skladu s tem so koristi, ki jih občuti potrošnik pri konzumaciji določene igre na srečo, sestavljene iz subjektivne koristnosti, izvirajoče iz naslova zabave (druženje, sprostitev, adrenalin) ter objektivne koristi iz naslova nagrad in zadetkov. Slednje so na kratek rok odvisne od sreče, na dolgi rok pa so negativne (cena igre).

Eadington (1999) poudarja, da so igre na srečo izkustvena dobrina (angl. experience good). To pomeni, da je raven koristnosti, ki jo dobimo s porabo te dobrine, mogoče določiti šele po dejanski konzumaciji dobrine. Primer izkustvene dobrine je na primer ogled filma v kinu. Ob nakupu vstopnice potrošnik ne more zagotovo vedeti ali mu bo film všeč ali ne oziroma kakšna bo raven koristnosti storitve, ki jo kupuje. Zato se

odloča na podlagi pričakovane koristnosti, to je pričakovanj, ki si jih je ustvaril na podlagi dostopnih informacij o filmu (članki, kritiki, priporočila prijateljev). Dejanska izkušnja ogleda filma je lahko nad ali pod pričakovanji. Podobno se dogaja tudi pri storitvah iger na srečo, še posebej kompleksnih produktov, kot je igralništvo. Potrošnik se torej o nakupu igre na srečo odloča na osnovi pričakovanih in ne dejanskih koristi, saj so slednje znane šele po participaciji v aktivnosti.

Tako kot pri vseh drugih dobrinah in storitvah, ki so predmet tržne menjave, so koristi, ki jih imajo potrošniki od porabe le-teh enake ali večje njihovi ceni. V nasprotnem primeru jih potrošniki enostavno ne bi kupili. V povprečju so v primeru tržnih dobrin koristi potrošnikov ponavadi večje od cene. Ker posamezniki različno vrednotijo porabo neke dobrine, je najvišja cena, ki so jo pripravljene plačati za enoto te dobrine, različna. Potrošnikov presežek je razlika med ceno, ki jo je potrošnik pripravljen plačati za dobrino (rezervacijska cena), in ceno, ki jo potrošnik dejansko plača, ko dobrino kupi. Če seštejemo potrošniški presežek vseh kupcev dobrine, govorimo o agregatnem potrošnikovem presežku. Ta predstavlja neto koristi obiskovalcev igralnice – tisti del zadovoljstva oziroma »čustvenih« koristi, ki presega plačano ceno (neto igralniško izgubo).

3.3 EKONOMSKI UČINKI TER IZVOZNA USMERJENOST

Ekonomski in družbeni učinki dejavnosti iger na srečo se razlikujejo glede na tip igre ter glede na usmerjenost prireditelja. Izvozno usmerjeno igralništvo je lahko pomemben generator turističnega in gospodarskega razvoja regije. Ekonomske koristi od domače usmerjenega igralništva pa so razmeroma majhne.

Najprej moramo poudariti, da igre na srečo zadovoljujejo določene človekove potrebe. Zaradi tega tudi obstaja povpraševanje po njih. V svojem bistvu so učinki pri normalnem igranju iger na srečo podobni učinkom ostalih turistično-zabaviških dejavnosti. Podobno kot pri ogledu kino prestave ali obisku hotela participacija potrošnikov v različnih oblikah igranja na srečo potrošnikom omogoči koristi, ki so večje od porabljenega denarja (potrošnikov presežek). Hkrati omogoča rast in razvoj podjetij, ki te storitve ponujajo ter povzročajo koristi, povezane z razvojem katerekoli gospodarske dejavnosti (rast prihodkov, BDPja, števila zaposlenih). Razprave o družbenih koristih in stroških igranja na srečo pa se redko osredotočajo na koristi uporabnikov.

Pri razpravi o stroških in koristih bo naloga osredotočena predvsem na posebne igre na srečo oziroma igralništvo. V večini lokacij na svetu je ponudba igralništva manjša od povpraševanja po njem.

Odprtje nove igralnice v določeni regiji bo zato zagotovo privleklo številne obiskovalce in generiralo znatne prihodke za igralnico. Posledično bo generiralo tudi ekonomske koristi v smislu povečanja prihodkov, dodane vrednosti in zaposlenosti v preučevani regiji.

Te koristi izhajajo iz več virov:

1. **Učinki iz naslova gradnje igralnice.** Ti učinki so povezani predvsem z angažiranjem lokalnih podjetij v fazi gradnje investicije in so časovno omejeni.

2. **Učinki iz naslova delovanja igralnice.** Igralnica generira prihodke in dodano vrednost ter zaposluje določeno število ljudi.

3. **Učinki iz naslova porabe igralnice v regiji.** Igralnica za svoje delovanje potrebuje različno blago in storitve. Del inputov, ki jih potrebuje za poslovanje, nabavi pri lokalnih dobaviteljih. S tem se povečajo njihovi prihodki. Tudi dobavitelji del svojih inputov nabavijo pri lokalnih pod dobaviteljih. Učinek povečanega povpraševanja tako potuje po verigi vrednosti navzgor.

4. **Učinki iz naslova porabe zaposlenih iz igralnice v regiji.** Zaposleni v igralnici, pa tudi zaposleni v njenih dobaviteljih, večino svojih plač porabijo v regiji. S tem povečajo povpraševanje po blagu in storitvah številnih podjetij v regiji (ter posledično tudi njihove prihodke). Tudi v tem primeru se povečano povpraševanje prebivalstva prenese po verigi vrednosti navzgor ter tako vpliva na še večje število podjetij.

5. **Učinki iz naslova porabe obiskovalcev izven igralnice.** Slednji del svojega denarja porabijo izven igralnice oziroma neposredno v lokalnem gospodarstvu (npr. za gostinske storitve, prevoz, vstopnine v muzeje in druge ustanove, nakupovanje, zabavo, itd.). S tem še dodatno prispevajo k povečanju gospodarske aktivnosti v regiji.

6. **Učinki iz naslova sredstev igralniških in podobnih dajatev, ki jih porabi država.**

Precejšen delež dodane vrednosti, ki jo ustvari igralnica, dobi država v obliki koncesijskih in igralniških dajatev. Ta ponavadi lahko ta sredstva reinvestira v lokalno infrastrukturo ali kakršnekoli druge namene, ki koristijo razvoju preučevane regije.¹

Po drugi strani lahko igralništvo prinese tudi negativne posledice. Te izhajajo predvsem iz problematičnega igranja (odvisnosti od igranja), iz povečane obremenitve lokalne infrastrukture (ceste, zemljišča, onesnaževanje okolja) ter iz negativnih spremljevalnih pojavov igralništva oziroma turizma nasploh (npr. prostitucija, povečana stopnja kriminala).

Velikost pozitivnih (in negativnih) učinkov, ki jih državi lahko prinese odprtje določene igralnice, je v veliki meri odvisna od razmerja med lokalnimi in tujimi obiskovalci. Lokalni obiskovalci so tisti, ki živijo znotraj preučevanega območja (npr.

¹ Dodatno lahko med ekonomske koristi uvrstimo tudi dvig vrednosti nepremičnin v okolju (ki sicer pripada lastnikom teh nepremičnin) pa tudi splošno povečanje interesa za naložbe (tako turistične kot tudi industrijske in storitvene) v takem okolju, ki z veliko tujo investicijo postaja bolj privlačno in poznano.

regije ali države). Tuji obiskovalci so tisti, ki živijo izven proučevanega območja. V našem primeru kot preučevano območje obravnavamo celotno državo.

Znatne ekonomske koristi, o katerih smo pisali zgoraj, lahko prinese samo »nov« denar, oziroma denar, ki pride v igralnico od ljudi, ki živijo izven preučevane države. V primeru porabe domačih prebivalcev pa gre bolj ali manj za redistribucijo – denar se namesto za kakšno drugo obliko zabave porabi za igre na srečo. V primeru, da v igralnici prevladujejo tuji obiskovalci (izvozno usmerjeno igralništvo), so pozitivni ekonomski učinki veliki, negativni pa majhni. Tuji obiskovalci v državo namreč prinesejo nov denar, ki ga v primeru, če ne bi obiskali igralnice, sploh ne bi porabili v državi. Ta nov denar stopi v obtok v domačem gospodarstvu in povzroča pozitivne multiplikativne učinke.

V primeru, da v igralnici prevladujejo domači igralci (domače usmerjeno igralništvo), so pozitivni ekonomski učinki majhni, negativni pa precejšnji. Kateri bodo prevladali, je odvisno od strukturnih specifik posamezne države ter od vrste igralniške ponudbe (v kakšni meri spodbuja problematično igranje). V tem primeru gre predvsem za močne redistributivne učinke – to pomeni, da igralnica raste na račun drugih sektorjev. Prebivalci na primer denar, ki bi ga prej namenili drugim oblikam zabave (npr. restavracije, bari, prireditve, ipd) porabijo v igralnici.

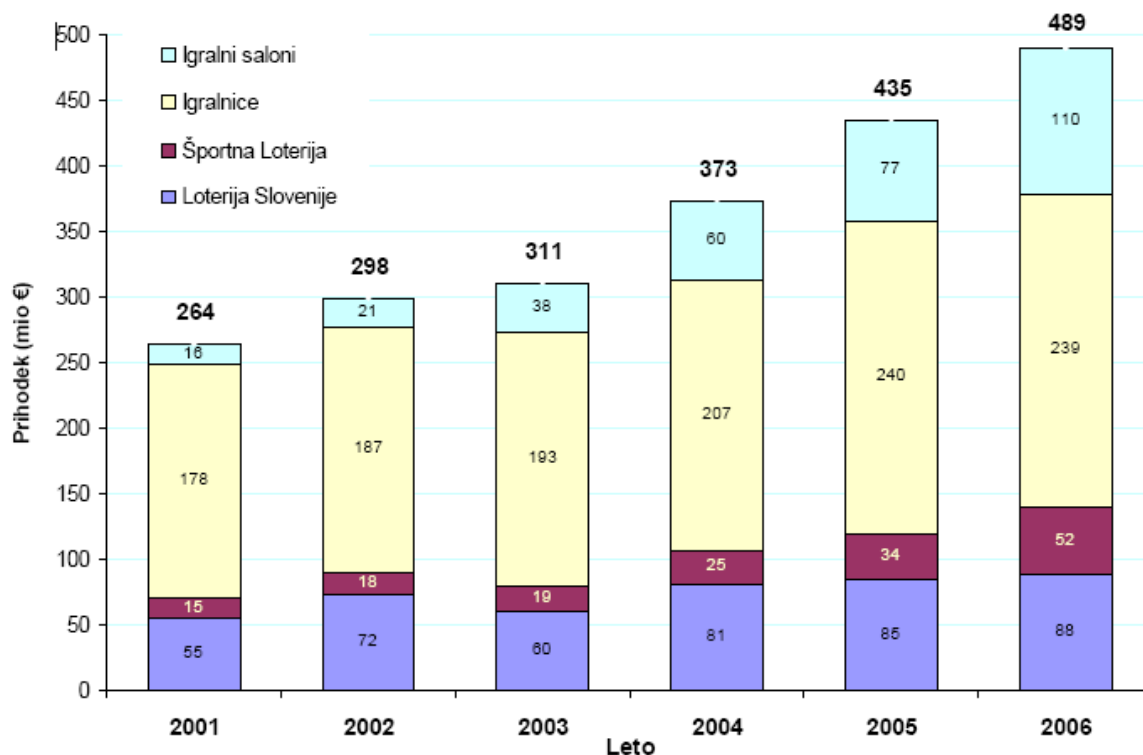
Če povzamemo, je velikost pozitivnih ekonomskih učinkov od igranja na srečo je odvisna od deleža tujih obiskovalcev. Izvozno usmerjeno igralništvo bo vedno ustvarilo neto pozitivne ekonomske učinke, ki bodo precej večji od morebitnih negativnih učinkov. Domače usmerjeno igralništvo bo ustvarilo precej manjše pozitivne neto ekonomske učinke, ki bodo le nekoliko večji ali celo primerljivi z negativnimi učinki.

4 ANALIZA DEJAVNOSTI PRIREJANJA IGER NA SREČO V SLOVENIJI

V tem poglavju je podana kratka predstavitev dejavnosti prirejanja iger na srečo v Sloveniji. Pri tem so strokovnjaki nekoliko bolj poglobljeno analizirali posebne igre na srečo (igralništvo), saj slednje v zadnjem času doživljajo velike spremembe, obenem pa predstavljajo tudi pomemben segment slovenske turistične ponudbe. Izračuni in prikazi temeljijo na primarnih podatkih o prometu in obiskovalcih v igralnicah in igralnih salonih, ki sem jih dobila od UNPIS ter nekaterih prirediteljev, ter na podatkih, posredovanih s strani Loterije Slovenije ter Športne loterije.

V Sloveniji trenutno delujeta dva operaterja klasičnih iger na srečo (Loterija Slovenije in Športna loterija), 13 igralnic ter 37 igralnih salonov. Slika 1 prikazuje gibanje in strukturo prihodkov v dejavnosti prirejanja iger na srečo v Sloveniji v obdobju 2001–2006.

Slika 1: Gibanje in struktura prihodkov v dejavnosti prirejanja iger na srečo v Sloveniji

Vir: UNPIS, 2007; Loterija Slovenije, 2007; Športna loterija, 2007

Leta 2001 so slovenski prireditelji iger na srečo zabeležili 264 mio EUR prihodkov (pred obdavčitvijo). Kar 68 % tega zneska so prispevale igralnice, 21 % pa Loterija Slovenije. Leta 2006 so skupni prihodki (pred obdavčitvijo) prirediteljev iger na srečo znašali kar 489 mio EUR, pri čemer so igralnice dosegle 239 mio EUR prihodkov, igralni saloni 110 mio EUR, Loterija Slovenije 88 mio EUR, ter Športna loterija 52 mio EUR. Tržni delež igralnic je upadel na 49 %, tržni delež Loterije Slovenije pa na 18

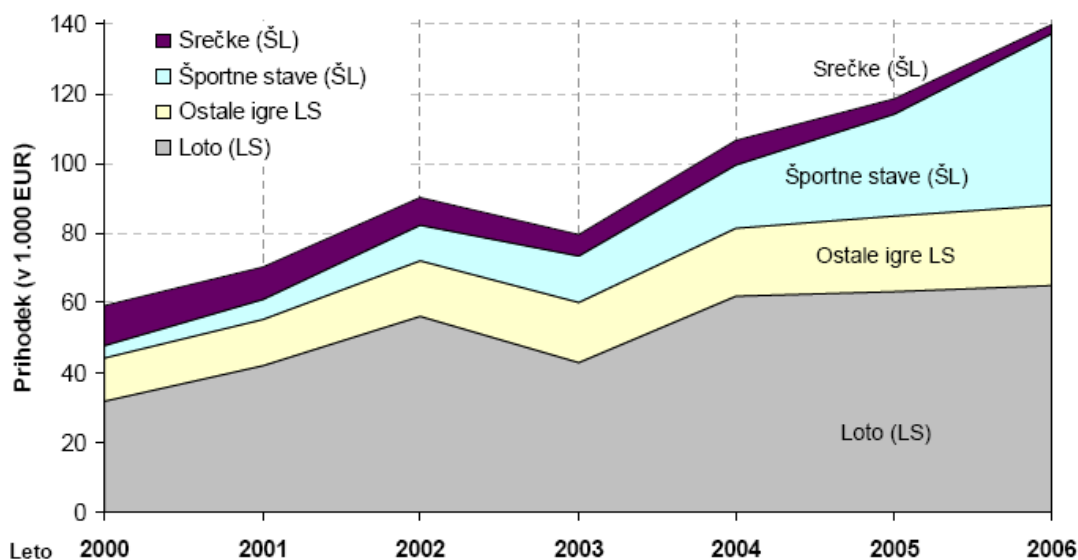
%. Po drugi strani pa so se povečali deleži igralnih salonov (22,5 %) ter Športne Loterije (10,5 % vseh prihodkov).

V obravnavanem obdobju so največjo rast zabeležili igralni saloni, in sicer v povprečju kar 47% na leto. Večino te rasti gre pripisati ustanavljanju novih igralnih salonov, ki so jih omogočile spremembe zakonodaje iz leta 2001 in 2003. Hitro rast beleži tudi Športna loterija, in sicer v povprečju 28 % na leto. Igralnice so rasle s 6 % povprečno letno rastjo, Loterija Slovenija pa z 10 % povprečno letno rastjo. Povprečna letna poraba na prebivalca Slovenije, izračunana kot prihodek vseh prirediteljev iger na srečo, deljena s številom prebivalcev, je v letu 2001 znašala 132 €, v letu 2006 pa kar 244 €. Vendar je ta podatek neustrezen in zavajajoč, saj velik del prihodkov igralništva izvira iz naslova porabe tujcev. Zato ga ne moremo pripisati domačinom in ga tudi ne moremo deliti s številom (domačih) prebivalcev.

Slika 2 prikazuje strukturo in gibanje prihodkov za posamezne klasične igre na srečo. Največji delež v tej kategoriji predstavlja igra Loto. Leta 2006 je predstavljal kar 47 % vseh prihodkov klasičnih iger na srečo. Druga najpomembnejša igra so športne stave, ki jih prireja Športna loterija.

Le-te so leta 2006 dosegale 35 % tržni delež. Ostale igre Loterije Slovenije beležijo razmeroma stabilno rast. Leta 2006 so predstavljele 16 % vsega trga. Po drugi strani pa povpraševanje po srečkah Športne loterije naglo upada. Leta 2001 do imele 20 % tržni delež, leta 2006 pa le še 2 %.

Slika 2: Struktura in gibanje prihodkov za posamezne klasične igre na srečo

Vir: Loterija Slovenije, 2007; Športna loterija, 2007

V letu 2007 je v Sloveniji poslovalo šest igralniških družb, ki so pridobile koncesijo za prirejanje posebnih iger na srečo: HIT Nova Gorica, Casino Portorož, Casino Ljubljana, Casino Bled, Casino Maribor in Casino Kobarid. Ministrstvo za Finance je tem družbam dodelilo 13 od z zakonom dovoljenih 15 koncesij za igralnice, podelilo pa je še 35 od 45 možnih koncesij za igralne salone.

5 PROBLEMATIČNO IGRANJE

5.1 OPREDELITEV PROBLEMATIČNEGA IGRANJA

Za veliko večino igralcev je igranje na srečo oblika preživljanja prostega časa, pri kateri se pojavljajo različne motivacije – sprostitev, druženje, izkušnja razburjenja, napetost in pričakovanje med igro ter možna pridobitev nagrade. Za te posameznike je porabljen denar le cena, ki jo plačajo za zabavo, enako kot pri nakupu vstopnice za kino ali košarkaško tekmo. Vendar določen del populacije ni zmožen kontrolirati svojega igranja. V grobem lahko problematično igranje opredelimo kot tisto, ki povzroča resne negativne učinke za igralca samega, njegove bližnje (družina in prijatelji) oziroma širšo skupnost. Je raven igranja, ki si jo posameznik ne more več privoščiti. Na tem mestu bi bilo potrebno samo poudariti, da stroka loči med »problematičnimi igralci«, ki kažejo le nekatere znake zasvojenosti oziroma problematičnega igranja ter »patološkimi igralci«, ki kažejo številne znake zasvojenosti oziroma problematičnega igranja.

5.2 DEJAVNIKI, KI PRISPEVAJO K RAZVOJU PROBLEMATIČNEGA IGRANJA

Določene značilnosti iger na srečo so močno povezane s problematičnim igranjem. To so igre z visoko frekventnostjo dogodkov (igre, ki so hitre in dovoljujejo nenehno stavljenje), igre, ki vključujejo elemente spretnosti oziroma percepcijo spretnosti, igre, ki ustvarjajo občutek, da bi »skoraj lahko zadel« (iluzijo, da je stava bila zelo blizu zadetka), igre z visokimi nagradami (jackpot) ter igre, ki omogočajo uporabo kredita. Igre, ki ustrezajo omenjenim kriterijem, so igralni avtomati, igralniške igre za mizami ter internetno igralništvo. Zaradi tega je pri teh igrah največji delež problematičnih igralcev. Igre, ki manj ustrezajo zgornjim kriterijem, so ponavadi klasične igre. Zaradi tega so manj privlačne, vendar povzročajo tudi znatno manj problematičnega igranja.

Raziskave, izvedene med obiskovalci igralnic, kažejo, da je od 5 % do 10 % obiskovalcev problematičnih oziroma patoloških igralcev. Le-ti so tudi najbolj redni obiskovalci in prispevajo nadpovprečen delež k prihodkom igralnic (NORC, 1999, Reith, 2006). Z vidika problematičnega igranja so daleč najbolj škodljivi igralni avtomati v barih in drugih lokalih, ki omogočajo priložnostno igranje. Ta oblika igranja je najbolj povezana z impulzivno in habitualno igro, ki vodi k razvoju odvisnosti. Delež problematičnih igralcev na igralih v barih po raziskavah znaša celo do 25 % (Abbot & Volberg, 2000; Komisija za produktivnost, 1999).

Dostopnosti ni mogoče preprosto enačiti s številom igralnih enot v nekem območju ali z oddaljenostjo do najbližjega igrala. Dostopnost je določena s številnimi dejavniki, kot so oddaljenost, odpiralni čas, omejitve in nevšečnosti pri vstopu (npr. registracija, vstopnina), možnost javnega prevoza oziroma parkiranja ter splošna lokacija. Vsi ti

dejavniki lahko naredijo igranje na avtomatih kot nekaj, kar je treba planirati vnaprej in kjer dostop do kraja vzame precej časa (npr. obisk igralnice, locirane izven mesta) ali pa nekaj, kar je popolnoma enostavno (npr. metanje kovancev v igralni avtomat v bližnjem baru). Splošno pravilo je, da čim več planiranja, časa in truda je potrebnega za dejanski dostop do igralne enote, manj verjetna je impulzivna igra. In obratno, manj kot je časa in truda, potrebnega za obisk igralne enote, večja je verjetnost dolgotrajnega in pogostega impulzivnega igranja. S tega vidika so najbolj nevarni igralni avtomati v barih ter internetno igralništvo.

Znanstvene raziskave v splošnem kažejo pozitivno povezavo med povečano dostopnostjo iger na srečo – predvsem igralništva – ter problematičnega igranja. Vendar ta povezava ni ne enoznačna ne linearna. Legalizacija igralništva ter odprtje nove igralnice, na območju, kjer igralništvo prej ni bilo dovoljeno, bo zagotovo povečalo razširjenost problematičnega igranja. Odprtje dodatnih igralnic na področju, kjer je igralništvo že uveljavljeno, pa bo le malo prispevalo k povečanju problematičnega igranja. Prav tako ni enako, če uvedemo 1000 avtomatov v eni sami igralnici, ali po 100 avtomatov v 10 igralnih salonih ali po 2 avtomata v 500 barih.

Skratka, način, kako se na določenem območju uvede ali razširi igralniška ponudba, ima velik vpliv na višino negativnih učinkov, ki izvirajo iz naslova problematičnega igranja. Če gre za uvedbo številnih in lahko dostopnih igralnih salonov oziroma igral v barih na območje brez igralniške tradicije, bo število problematičnih igralcev znatno poskočilo. Če se po drugi strani igralniška ponudba razširi z uvedbo nekaj velikih igralnic na območju z dolgoletno tradicijo igralništva, in če vse to spremljajo ustrezni preventivni, kurativni in izobraževalni ukrepi, se število problematičnih igralcev ne bo povečalo oziroma se bo celo zmanjšalo.

5.3 POSLEDICE PROBLEMATIČNEGA IGRANJA

Posledice problematičnega igranja so opazne na ravni posameznika, njegovih bližnjih ter družbe kot celote. Veliko avtorjev ponavadi loči med zasebnimi posledicami (oziroma stroški), ki jih ponavadi nosi igralec sam, oziroma njegovi bližnji ter družbenimi posledicami (oziroma stroških), ki jih ponavadi nosi celotna družba. Med najpomembnejšimi zasebnimi posledicami problematičnega igranja so finančne izgube, izguba dela ter osebno trpljenje posameznika in njegovih bližnjih.

Najpomembnejše družbene posledice so predvsem povezane z izpadom produktivnosti prizadetih posameznikov in njihovih bližnjih, stroški njihovega zdravljenja in reintegracije v družbo, povečana stopnja kriminala kot posledice problematičnega igranja ter potencialni razpad tradicionalnih vrednot neke skupnosti ali družbe kot celote.

V Tabeli 2 so prikazane nekatere najpomembnejše kategorije družbenih in zasebnih stroškov problematičnega igranja.

Tabela 2: Nekatere najpogostejše kategorije stroškov problematičnega igranja.

Kategorija	Zasebni stroški		Družbeni stroški	Transferji
	Igralec	Druge osebe		
Posameznik	x			
Osebno trpljenje (npr. depresija, stres)		x	x	
Trpljenje družine in prijateljev		x	x	
Razpad družine (npr. ločitev, samomor)	x			
Delo				
Izguba službe	x			x
Stroški povezani z odpuščanjem in zaposlovanjem		x	x	
Absentizem in izguba produktivnosti		x	x	
Socialna podpora/nadomestila za nezaposlene				x
Varnost				
Kriminal (npr. poneverbe, prevare)		x		x
Policija in zapori			x	
Sodni stroški			x	
Stroški za dodatno varovanje			x	
Finance				
Neodplačani dolgovi, osebni stečaj		x		x
Izterjava dolgov		x	x	
Zdravje				
Zdravljenje odvisnikov			x	

Vir: prirejeno po Azmier, Kelly, Todosichuk, 2001

5.4 NAČIN ZA POMOČ PROBLEMATIČNIM IGRALCEM

PREVENTIVNI SISTEM

Informiranje gostov igralnih salonov in igralnic o možnosti (samo)prepovedi vstopa.

Preventivni sistem moramo razumeti v smislu ozaveščanja udeležencev o aktualnih problemih igralništva.

1. Zakon o igrah na srečo predvideva tudi možnost prepovedi vstopa in možnost samoprepovedi. Samoprepoved vstopa v Sloveniji dokaj dobro deluje – pri zemeljskih igralnicah. Eden od problemov je morda ta, da obiskovalci/igralci ne vedo, da ta ukrep obstaja. Tu bi bilo potrebnih več bolj agresivnih aktivnosti (npr. zloženke, zgoščenke, ki opozarjajo na to možnost).

2. Izdaja prepovedi vstopa na podlagi vloge svojca (najpogosteje partnerja zasvojenca). O tem ni zanesljivih podatkov.
3. Izdaja prepovedi vstopa na podlagi priporočil sodišča ali zdravstvenih ustanov. Tudi tu ni veliko podatkov o pogostosti teh pojavov.
4. Poleg prepovedi vstopa je znan tudi ukrep omejevanja vstopa v igralnice za lokalno prebivalstvo.
5. Vzpostavitev centralne evidence (enoten informacijski sistem) o prepovedih vstopa v igralne salone in igralnice Slovenije.

Preventiva pri otrocih in mladostnikih

Slovenija bo morala narediti še veliko za ozaveščanje prebivalcev, predvsem mladostnikov, o problemih odvisnosti zaradi problematičnega igranja. V tem trenutku je ta najbolj ranljiva skupina zelo dobro obveščena le o npr. nevarnostih kajenja, alkoholizma in zlorabe prepovedanih drog, medtem ko je v Sloveniji zelo velik problem tudi odvisnost od računalnika in interneta, pri čemer postajajo vse bolj popularne tudi igre na srečo. Podatki o tovrstni zasvojenosti postajajo alarmantni, ukrepov v tej smeri pa ni dovolj. Potrebno je pričeti s preventivnim delovanjem, ki mora biti skrbno načrtovano in strokovno vodeno s strani osnovnih in srednjih šol, lokalnih skupnosti, krajev, kjer se takšna odvisnost pojavlja – igralnice, mladinski klubi itd (Rončević et al., 2007, str. 100-102).

KURATIVNI SISTEM

Sedaj veljavna medicinska klasifikacija povezuje pojem zasvojenosti s kemičnimi snovmi (npr. alkohol, droga). Problematično oz. patološko odvisnost od iger na srečo znanost uvršča v drugačno kategorijo – med motnje navad in nagibov.

Slednje zelo močno vpliva na oblikovanje programov zdravljenja. Drugače povedano, uradna medicina še vedno reagira, kot da so alkoholiki in narkomani zasvojenici, patološki igralci pa duševni bolniki.

Konkretne informacije o poteku zdravljenja je zelo težko dobiti oz. niso zbrane na enem mestu. Uradna doktrina namreč ne predpisuje enega samega tipa zdravljenja za tako imenovano impulzivno kompulzivno motnjo, prav tako so različne dolžine samega zdravljenja. Tudi ne velja pravilo, ali naj se ta motnja obravnava individualno ali skupinsko, saj je to odvisno tako od pacienta kot od diagnoze.

So se pa predvsem v zadnjem času oblikovala izhodišča za postavitev osnovnega kurativnega sistema pri omejevanju in preprečevanju problematičnega oz. patološkega igranja (Rončević et al., 2007, str. 102-105):

- strokovni posvet o različnih oblikah zdravljenja odvisnosti od iger na srečo ter izmenjava mnenj in izkušenj. Oblikovanje skupnih in enotnih priporočil za terapevtsko delo;

- zagotovitev brezplačnega zdravljenja odvisnosti od iger na srečo za vse odvisnike in terapije za družinske člane;
- intenzivno dodatno strokovno izobraževanje osebja, ki zdravi druge vrste odvisnosti. Štipendiranje mladih strokovnjakov za to področje. Mednarodne izmenjave in posveti;
- organizirati SOS telefon v okviru Centra za zdravljenje odvisnosti. Potrebna je osebna linija za odvisnike od iger na srečo, mora pa prepoznati tudi ostale (povezane) oblike odvisnosti;
- podeljevanje koncesij psihoterapevtom in psihiatrom naj poteka kontrolirano in tako, da omogoči in vzpodbudi izgradnjo mreže terapevtom za zdravljenje odvisnosti;
- izvesti nacionalno študijo o odvisnosti na podlagi uveljavljenih mednarodnih študij in slovenskih izkušenj.

5.5 PRIMERJAVA Z ALKOHOLIZMOM

Problematično igranje predstavlja resen družben problem, ki ima lahko znatne negativne posledice za prizadete posameznike in za celotno družbo. Vendar se je pri tem potrebno zavedati, da so tako negativni učinki kot razširjenost problematičnega igranja precej manjši od negativnih vplivov prekomerne uporabe alkohola in tobaka. Še posebej dejavnost proizvodnje alkoholnih pijač ima z igralništvom veliko skupnih lastnosti. Obe dejavnosti že skozi zgodovino spremljata človeka in zadovoljujeta nekatere njegove temeljne potrebe. Za veliko večino prebivalcev je tako pitje alkoholnih pijač kot igranje razmeroma neškodljiva aktivnost, v smislu, da ne povzroča negativnih družbenih posledic. Ravno obratno, njihova konzumacija (v zmernih količinah) povečuje zadovoljstvo oziroma koristnost potrošnikov. Pri obeh aktivnostih se pri manjšem deležu potrošnikov razvije odvisnost oziroma nezmožnost kontrolirane porabe. Ta ima negativne posledice tako za prizadetega posameznika kot za družbo.

Pri tem so družbeni stroški prekomerne porabe alkohola znatno večji od družbenih stroškov problematičnega igralništva. Vključujejo vse kategorije, omenjene pri problematičnem igranju. Dodatna posebnost prekomerne porabe alkohola so negativne posledice, povezane s prometnimi nesrečami, povzročenimi pod vplivom alkohola². Te povzročijo večje število poškodb ter smrti udeležencev, kar z družbenega vidika pomeni zelo velike negativne posledice. Skratka, ob isti stopnji razširjenosti prekomernega pitja alkohola kot je stopnja razširjenosti problematičnega igralništva,

so družbeni stroški prvega veliko večji (približno 10 krat večji) kot družbeni stroški slednjega. Pri alkoholu imata škodljiv učinek tako kronično prekomerno pitje (alkoholizem) kot občasno prekomerno pitje (pijančevanje), ki se lahko zaključi tragično (npr. s prometno nesrečo). Ob tem je potrebno dodati, da je stopnja

² Podatki iz literature kažejo, da je alkohol vpleten v kar 40–50 odstotkov vseh prometnih nesreč z motornimi vozili.

razširjenosti prekomernega pitja alkoholnih pijač (alkoholizem) v vseh obravnavanih državah dosti višja od stopnje razširjenosti problematičnega igranja. Strokovnjaki Svetovne zdravstvene organizacije ocenjujejo, da znaša škoda zaradi škodljive potrošnje alkohola ponekod že 2-3 odstotke bruto družbenega proizvoda in da je alkohol udeležen pri 8-10 odstotkih vseh smrti v starostnih skupinah 16-74 let.

V Sloveniji so stopnje čezmernega uživanja alkohola še večje³. V CINDI raziskavi »Z zdravjem povezan vedenjski slog« iz leta 2001 so ugotovili, da v Sloveniji čezmerno uživa alkohol 13,4 % vseh prebivalcev. V isti raziskavi so opazovali tudi stopnjo razširjenost (prevalenco) alkoholnega opijanja, ki je opredeljena kot 60 g popitega alkohola ali več ob eni priložnosti za moške in 40 g popitega alkohola ali več ob eni priložnosti za ženske. Pokazalo se je, da je prevalenca alkoholnega opijanja v odrasli populaciji Slovencev 42,5 %; Miljevič et al (2000) so za obdobje od leta 1991 do leta 2000 ugotovili, da je Slovenija samo zaradi posledic prometnih nesreč, v katerih so sodelovali alkoholizirani udeleženci, utrpela za več kot 850 mio EUR škode. Umrlo je več kot 1200 ljudi. Leta 2005 je v Sloveniji v prometnih nezgodah z udeležbo alkohola umrlo 92 oseb. Samo stroški iz naslova izgubljenega potencialnega dohodka (metoda človeškega kapitala), ki bi ga slednji lahko ustvarili skozi svojo življenjsko dobo so pri tem znašali 15 mio EUR (Sedlak, Sešok, 2006). Za primerjavo naj navedemo, da smo po najbolj pesimističnem scenariju stroške zaradi povečanja števila odvisnih igralcev (pri čemer v stroške niso vključeni neoprijemljivi stroški osebne bolečine posameznika in bližnjih) ocenili na 0,25 mio EUR (Jaklič, Zagoršek, Pahor, Knežević, 2006).

Če povzamemo, je problematično igranje kljub vsej svoji resnosti in škodi, ki jo lahko povzroči prizadetim posameznikom, razmeroma majhen družbeni problem. Družba bi dosegla dosti večje ekonomske koristi, če bi svoje resurse namenila v zmanjševanje prekomerne porabe alkohola ter omejevanju njegovih negativnih posledic, predvsem v povezavi s prometnimi nesrečami. Edina razlika je, da je industrija proizvodnje alkoholnih pijač pri nas obravnavana kot popolnoma legitimna in družbeno ugledna industrija, nekatere alkoholne pijače (npr. vino) pa predstavljajo del slovenske identitete. Po drugi strani pa je igralništvo obravnavano kot moralno oporečna panoga sumljivega slovesa, igralci iger na srečo pa kot lahkoverni in naivni potrošniki, nezmožni racionalnega odločanja.

5.6 OCENA PRISOTNOSTI PROBLEMATIČNEGA IGRANJA V SLOVENIJI

Za natančno oceno števila problematičnih in patoloških igralcev bi bilo potrebno izvesti posebno študijo, kjer bi s pomočjo posebej zasnovanega vprašalnika in/ali razgovorov s psihologi ali psihiatri ugotavljali odvisnost posameznika.

³ Čezmerno uživanje alkohola je strokovno opredeljeno glede na spol in pri odraslih moških presega 20 g čistega alkohola/dan oziroma 140 g/teden, pri odraslih ženskah pa 10 g čistega alkohola/dan oziroma 70 g/teden.

Tabela 3: Frekvenca obiskov v Sloveniji v letu 2005

Število obiskov na letni ravni	SLOVENIJA		TUJINA (v %)
	Goriška (v %)	Ostala Slovenija (v %)	
1-10	94,51	98,09	88,53
11-30	3,31	1,37	6,94
31-50	1,02	0,27	2,14
51-100	0,81	0,22	1,67
več kot 100	0,35	0,05	0,72
% v vseh gostih	5,14	4,73	90,13

Vir: Jeklič et al., 2006, str. 112

Za oceno števila odvisnih igralcev so avtorji uporabili podatke o številu letnih obiskov igralnice. Predpostavka pri tem je, da v povprečju vsaj en obisk tedensko že pomeni določeno stopnjo zasvojenosti (problematičen igralec), več kot dva obiska tedensko pa v povprečju pomenita že patološko igranje.

Tabela 4 povzema oceno števila obiskov in ocenjene stroške zaradi zasvojenosti z igrami na srečo. Število odvisnikov je ocenjeno na podlagi podatkov v tabeli, celotnega števila obiskovalcev v obstoječih igralnicah v Novi Gorici ter števila polnoletnega prebivalstva v Goriški regiji ter v Sloveniji. Tako lahko po dostopnih podatkih ocenimo, da je v Sloveniji zaradi igralnic v Novi Gorici okrog 250 prebivalcev, ki imajo probleme z igrami na srečo in okoli 90 prebivalcev, ki so zasvojeni z igrami na srečo (Jaklič et al., 2006, str. 113).

Tabela 4: Ocena števila in stroškov odvisnikov od igralništva

	Goriška	Ostala Slovenija	Skupaj
Število			
Problematični	172	77	249
Odvisni	74	17	92
Delež v polnoletnem prebivalstvu			
Problematični	0,18	0,005	
Odvisni	0,08	0,001	
Stroški skupaj (€)			
Problematični	114.536	51.287	165.823
Odvisni	76.874	18.106	94.980
Skupaj (€)	191.410	69.393	260.803

Vir: Jaklič et al. 2006, str. 113

Opombe:

Po študiji, ki jo je opravila FUDŠ, lahko povzamemo naslednje podatke (Rončević et al., 2007, str. 5):

- na Goriškem predstavljajo problematični in patološki igralci skupaj 1 %-3 % prebivalstva, patoloških igralcev je pri tem med 0,35 % in dobrim 1 %
- v celotni Sloveniji predstavljajo problematični in patološki igralci skupaj 1%-2,5 % prebivalstva.

Velika verjetnost obstaja, da igralništvo z vsemi svojimi elementi spodbuja obstoječe igralce in privablja nove, predvsem mlajše igralce iger na srečo. S tem avtomatično povečuje število igralcev na določenem teritoriju in njihovo frekvenco igranja. Če upoštevamo vse dejavnike, ki povzročajo problematično igranje, lahko zaključimo, da teoretično večja ponudba igralništva v vsakem primeru vpliva na lažjo dosegljivost pa tudi na popularizacijo produkta, zaradi tega bo več ljudi izpostavljenih igranju in potencialno podvrženih odvisnosti (Jaklič et al., 2006, str. 113).

5.7 ODVISNOST OD IGRALNIŠTVA

Čeprav se opredelitev problematičnega igralništva na prvi pogled zdi očitna, je težko določiti splošno veljavne kriterije. V grobem lahko problematično igranje opredelimo kot tisto, ki povzroča resne negativne učinke za igralca samega, njegove bližnje (družina in prijatelji) oziroma širšo skupnost. Združenje ameriških psihiatrov opredeljuje patološko igranje kot vztrajno in ponavljajoče se destruktivno vedenje, ki ustreza vsaj petim kriterijem naštetim v nadaljevanju (Tabela 5).

Tabela 5: Kriteriji za določitev patološkega igralca

Kriterij	Razlaga
Preokupcija	Je preokupiran z igranjem (npr. veliko časa se ukvarja s podoživljanjem preteklih igralniških izkušenj, planiranjem prihodnjih podvigov oziroma iskanjem načinov za pridobitev denarja za igranje).
Toleranca	Potrebuje igro z vedno večjimi vsotami denarja, da bi dosegel določeno stopnjo zadovoljstva oziroma razburjenja.
Izstop	Je razdražljiv in nemiren, če poskusi prenehati z igranjem.
Pobeg	Igra zato, da bi se izognil problemom ali neprijetnim razpoloženjem, kot so krivda, strah, skrb, nemoč ali depresija.
Lovljenje izgub	Ko izgubi denar pri igranju, se pogosto vrne naslednji dan, da »povrne izgubo.«
Laganje	Laže članom družine, terapeutom ali drugim, da bi prikrił dejanski obseg svoje okupiranosti z igranjem.
Izguba nadzora	Je večkrat neuspešno poskušal obvladovati, zmanjšati

	ali prenehati z igranjem.
Ilegalna laganja	Je storil ilegalna dejanja, kot so ponarejanje, prevara ali kraja, zato da financira igranje
Ogrožanje pomembne zveze	Je ogrozil ali izgubil pomembno zvezo, partnerja, službo, šolo ali možnosti napredovanja v karieri zaradi igranja.
Izposojanje denarja za pokrivanje izgub	Se je obrnil na druge, da mu posodijo denar za izboljšanje neugodnega finančnega položaja, ki ga je povzročilo igranje.

Vir: Zagoršek, Jaklič, Zorič, 2007, str. 122

Pri določanju stopnje problematičnosti igranja je pomembno tako število različnih problematičnih vedenj, kot tudi stopnja involviranosti oziroma pogostosti pojavljanja le-teh.

Tako lahko igralce razdelimo v tri glavne kategorije. Neproblematični igralci ne kažejo nobenega izmed zgoraj omenjenih vedenj, oziroma jih kažejo zelo redko. Problematični igralci konsistentno kažejo tri ali več vedenj. Patološki igralci konsistentno kažejo pet ali več destruktivnih vedenj.

Zaradi raznolikosti manifestacij problematičnega igralništva, ga je v praksi zelo težko identificirati. Raziskovalci si pomagajo z različnimi psihološkimi vprašalniki, ki pa zahtevajo popolno sodelovanje in iskrenost anketiranca. Anketne študije je mogoče izvesti na dveh populacijah: 1) med celotnim prebivalstvom ter 2) med obiskovalci igralnice.

V primeru, da je študija izvedena na vzorcu celotnega prebivalstva, je mogoče določiti t.i »stopnjo razširjenosti« problematičnega igralništva med prebivalstvom. Ocene stopnje razširjenosti se znatno razlikujejo glede na uporabljen vprašalnik, glede na kriterije za določitev meje problematičnosti, glede na način vzorčenja, glede na državo oziroma regijo ter glede na časovno obdobje raziskave. Ne glede na to večina študij ugotavlja, da problematični igralci predstavljajo med 0,5 % in 3 % vsega prebivalstva.

Drugi način za identifikacijo odvisnih igralcev je izvedba ankete med obiskovalci igralnic in drugih mest, kjer se prirejajo igre na srečo. Odstotek problematičnih igralcev je v tem primeru znatno večji. Že omenjena NORC (1999) študija ocenjuje, da je med obiskovalci igralnic okoli 5,4 % patoloških igralcev ter 3,4 % problematičnih igralcev.

Igralce lahko razdelimo v več kategorij tveganosti. Višja kot je stopnja tveganja, večja je verjetnost, da pride do problemov, povezanih z igranjem oziroma do problematičnih vedenj.

Številni dejavniki določajo stopnjo tveganja, ki ji je izpostavljen igralec. V grobem jih lahko razdelimo na notranje in zunanje. Notranji dejavniki so pretežno odvisni od posameznika, in vključujejo štiri kategorije:

- **Mentalni dejavniki.** Določena prepričanja povečujejo tveganje problematičnega igraništva. Raziskave kažejo, da imajo prav prepričanja dosti pomembnejšo vlogo pri razvoju odvisnosti od igraništva kot v primeru drugih odvisnosti (npr. alkohol, tobak, ali droge). Primer takšnih prepričanj so praznoverja, povezana z zmagovanjem, iluzija kontrole, prepričanost v nepremagljivost ter nerazumevanje osnovnih zakonitosti verjetnostnega računa oziroma zakonov velikih števil.
- **Čustveni dejavniki.** Določene osebnostne poteze oziroma karakteristike, kot so zunanje mesto kontrole (ang. locus of control), nizka stopnja samozaupanja ter socialna osamljenost lahko povzročijo pojav disfunkcionalnih igraniških vedenj.
- **Biološki dejavniki.** Raziskave kažejo, da določena biološka stanja, kot so pomanjkljivo obvladovanje impulzov ter hipersenzitivnost za endorfinsko stimulacijo prav tako lahko povečajo verjetnost pojava disfunkcionalnih vedenj.
- **Socialni dejavniki.** Otroci in mladostniki od odraslih prevzemajo prepričanja in vedenja, povezana z igraništvom; v tem procesu se lahko naučijo potencialno problematičnih vedenj, začeni z zelo pozitivnim odnosom do igranja do nezdravih načinov reševanja problemov ali negativnih čustev, kot so jeza, depresija ali osamljenost.

Zunanji dejavniki vplivajo na **stopnjo izpostavljenosti** posameznika igraništvu. Med najpomembnejšimi je razpoložljivost in dostopnost iger na srečo širši populaciji ter intenzivnost in agresivnost njihovega trženja. Bolj kot je igraništvo dostopno prebivalstvu in bolj kot je posameznik izpostavljen igraništvu, večja je verjetnost pojava problematičnega igraništva.

Na območju delovanja Centra za bolezni odvisnosti Nova Gorica so, zaradi obmejne lege in velike in donosnosti dejavnosti igraniške dejavnosti, soočeni z veliko koncentracijo ponudbe iger na srečo in s tem večjih možnosti igranja.

Igralnice lahko prirejajo tako žive igre, kot igre na igralnih avtomatih, medtem ko je v igralnih salonih lahko nameščenih največ 200 igralnih avtomatov. Na območju delovanja centra je nameščenih več kot 2.500 igralnih avtomatov, kar je v primerjavi z ostalimi območji sorazmerno veliko. Igralniška ponudba je koncentrirana tudi v neposredni bližini, t.j. na Krasu in na obali, kjer delujeta dve igralnici (Grand Casino Portorož in Grad Casino Lipica) ter 10 igralnih salonov (Vis a Vis Club – Kozina, Adonis – Portorož, Andor – Ankarana, Osare Club – Žusterna, Karneval – Škofije, Astra – Izola, Gold Club – Lipica, Antonio – Komen, Apolonij – Sežana in Bernardin – Portorož). Celotno območje Primorske premore več kot 5000 igralnih avtomatov. Načrtovani projekt izgradnje velikega igralniško zabavišnega centra (o katerem zaenkrat vemo zelo malo), bi ob pozitivnih učinkih prinesel tudi spremljajoče negativne pojave in tveganja, zato je vlaganje v preprečevanje odvisnosti na tem območju še toliko bolj pomembno.

Vsako igranje na srečo še ne pomeni odvisnosti. Številnim posameznikom tovrstne igre pomenijo način zabave in sprostitev. Odvisnost od iger na srečo je skrita bolezen, pri kateri ni opaziti vidnih zunanjih simptomov, vendar povzroči hude težave na psihološkem, telesnem, socialnem in delovnem področju. Gre za kronično in napredujočo bolezen, ki ne prizadene samo posameznika, temveč tudi njegove bližnje in socialno okolje nasploh.

Poznamo več oblik odvisnosti od iger na srečo:

- akcija - posameznik je odvisen od vznemirjenja, ki ga prinaša tvegano igranje, aktivnost (pričakovanje zmage) postane droga. Tovrstni posamezniki se ponavadi udeležujejo iger, v katerih sodeluje več igralcev, saj je na ta način pričakovanje dobitka (zmage) še toliko bolj adrenalinsko;
- beg – se pojavi pri posameznikih, ki poskušajo na ta način pozabiti ali zatreti neprijetne občutke oziroma težje življenjske krize. Ti posamezniki raje izbirajo igre, kjer se lahko izognejo stiku z drugimi. Ameriško združenje psihiatrov je določilo deset značilnosti, po katerih lahko prepoznamo odvisnost od iger na srečo. V primeru, da ima posameznik pet ali več naštetih znakov, lahko govorimo o odvisnosti od iger na srečo;
- prevzetost - odvisnik je prezaposlen z igranjem, podoživlja pretekle izkušnje igranja, načrtuje nove pustolovščine ali razmišlja o načinih, kako priti do denarja za novo igro;
- toleranca - odvisnik potrebuje vedno več denarja, da bi doživel želeno vznemirjenje;
- kriza - nezadovoljstvo in razburjenost ob poskusih, da bi zmanjšal pogostost igranja ali celo prenehal igrati;
- beg - igre pomenijo beg pred problemi, slabim razpoloženjem, občutki krivde, depresijo;
- gonja - je ena najbolj tipičnih značilnosti, odvisnik zgubi denar in se vrača, da bi priigrjal zgubljeno;
- laganje – odvisnik prične lagati svojim bližnjim in znancem, da bi prikril, kako daleč je že zabredel v svoji odvisnosti;
- nezakonita dejanja - kraje, poneverbe, ponarejanje listin in podobna nezakonita dejanja so pogosti načini, kako priti do novega denarja;
- poslabšanje odnosov - zaradi odvisnosti od iger na srečo posamezniki pogosto tvegajo, da bodo izgubili bližnje, službo, kariero;
- poroštvo - posameznik verjame, da bodo drugi priskrbeli denar, s katerim se bo rešil hude finančne stiske in drugih težav;
- izguba kontrole - ponavlja se vzorec neuspešnih poskusov kontrole, zmanjšanja ali celo prenehanja z igrami na srečo;
- pri posamezniku, ki je odvisen od iger na srečo, običajno opazimo naslednje elemente odvisnosti:
 1. nezmožnost sprejemanja realnosti - odvisnik se iz realnosti umakne v svoj sanjski svet, poln zelenih dobrin, ki si jih bo privoščil, ko zmaga. Sanjari, kako z bogatimi darili osrečujejo svoje bližnje, sebe vidi kot očarljivo, dobrodelno osebo, ki jo imajo vsi radi;

2. čustvena negotovost - odvisnik čuti zadovoljstvo in varnost samo še v primeru, ko igra, medtem ko je v realnem življenju ranljiv in negotov;
 3. nezrelost – odvisnik si želi, da bi v življenju čim več stvari pridobil na lahek način, brez velikega truda. Nezavedno upa, da se bo na ta način izognil prevzemanju odgovornosti.
- Razvoj bolezni običajno poteka v več fazah:
 1. zmagovanje - posameznik doživi nekaj zmag, ki ga navdajajo s pretiranim optimizmom. Prepričan je, da se bodo zmage še vrstile, zato v naslednjih igrah povišuje svoje vloške;
 2. zgubljanje - posameznik se rad hvali, kolikokrat je zmagal pri igrah na srečo, raje začne igrati sam, vedno pogosteje razmišlja o ponovnem igranju in načinih, kako bi prišel do denarja. V tem obdobju začne lagati družini, prijateljem, postaja vse bolj nervozen in razdražljiv, zaveda se, da ne zmore plačati nastalih dolgov, vse pogosteje igra, da bi prislužil izgubljen denar;
 3. obup - posameznik vse več časa namenja igram na srečo, povečuje se verjetnost, da si bo potreben denar pridobil na nezakonit način. Sledi odtujitev od družine in prijateljev, kar spremljajo občutki nemoči, kesanje, misli na samomor, zloraba alkohola ali ostalih drog.

5.8 ZDRAVLJENJE ODVISNOSTI OD IGER NA SREČO

Odvisnik od iger na srečo potrebuje strokovno pomoč:

- individualna terapija – ambulantno zdravljenje pri izbranemu terapevtu;
- skupinska terapija – vključitev v terapevtske skupine ali skupine za samopomoč, ki nudijo podporo in nasvete, kako se spoprijeti z boleznijo;
- bolnišnično zdravljenje - ko so potrebne bolj intenzivne oblike zdravljenja.

Zdravljenje odvisnosti od iger na srečo je največkrat nujno potrebno, saj odvisniki od iger na srečo pogosto razvijejo tudi nekatere druge oblike odvisnosti (alkohol, prepovedane droge, motnje hranjenja ...). Če se odvisniškega vzorca vedenja ne pozdravi, obstaja velika verjetnost, da bo posameznik še naprej odvisen, zamenjal bo le obliko odvisnosti.

Odvisnost od iger na srečo pa nikoli ni samo bolezen posameznika, ampak tudi bolezen cele njegove družine, ki se zapleta v začaran krog vedenjskih vzorcev, ki jih ni mogoče presekati brez terapevtske pomoči. V družini odvisnika vsi postanejo soodvisni, privzamejo vedenjske vzorce reševanja zasvojenca, njegovih vzponov in padcev, obdobje odvisnikove vzdržnosti in ponovnega padca. V proces zdravljenja se zato vključujejo tudi družinski člani, ki tudi potrebujejo pomoč. Pogosto so žrtve psihičnega in fizičnega nasilja, neredke so ločitve, stres zaradi težkega finančnega bremena, ki ga bo potrebno odplačati, nadlegovanje s strani posojevalcev denarja itd. Iz mednarodnih izkušenj vemo, da je čas prehoda iz t.i. rekreativnega v t.i. nekontrolirano igranje traja od 3 do 5 let. Zaradi obsega ponudbe in intenzivnega oglaševanja klasičnih in internetnih iger na srečo se kaže nujna potreba po začetku

preventivnega delovanja v osnovnih in srednjih šolah. Samo načrtovan in strokovno dobro voden program preventivnega delovanja v lokalnih skupnostih lahko da pozitivne rezultate pri ozaveščanju mladih glede nevernosti nekontroliranega igranja.

Podobne naloge se je že lotil tudi največji koncesionar v regiji, družba Hit. Za uspešnost delovanja je potrebno vključiti vse akterje, poleg zdravstvenih ustanov zlasti izvajalce iger na srečo, izobraževalne ustanove in lokalno skupnost. Potrebno je organizirati SOS v okviru Centra za zdravljenje odvisnosti za vse tiste občane, ki imajo težave s kakršnokoli obliko zasvojenosti. Še zlasti pa se nujnost uvedbe telefona kaže za odvisnike od iger na srečo in njihove družinske člane. Mednarodne izkušnje kažejo, da je tovrstna dostopnost še kako pomembna v trenutkih obupa, ko zasvojenci in njihovi ožji družinski člani ne vedo, kako naprej. Izbrati in usposobiti bi morali 5 do 10 svetovalcev: usposabljanje in koordiniranje dela na SOS telefonu bi lahko bila v pristojnosti ABO. Potrebno bi bilo pridobiti podatke nevladne organizacije, ki se s to problematiko ukvarja in njihove izkušnje vgraditi v bodoče delovanje ABO v Novi Gorici. Na mednarodnem področju se mora ABO iz Nove Gorice povezati s sorodnimi centri iz bližnje in širše okolice. Še zlasti dobrodošle bi bile izkušnje iz Švice, Kanade in Nizozemske ter Centra za zdravljenje odvisnosti iz sosednje Gorice in zasebne psihoterapevtske prakse v Vidmu. S tem namenom bi kazalo strokovnjake iz teh okolij povabiti v Novo Gorico, kjer bi uvajali naše strokovnjake in obratno - štipendirati bi bilo potrebno nekaj mladih strokovnjakov (psihologi, sociologi ...), ki bi se izobraževali na tujih podobnih institucijah in bi pozneje tako pridobljeno znanje prenašali v naše okolje. O vsem dogajanju na področju zdravljenja odvisnosti od iger na srečo mora Center za zdravljenje odvisnosti voditi ustrezno dokumentacijo, na podlagi katere bi lahko strokovnjaki z različnih področjih raziskovali »sedanje stanje« in predvidevali, kaj se bo v bodočnosti dogajalo. Brez interdisciplinarnega pristopa znanosti, stroke in državnih institucij je težko pričakovati odločen premik k dobri praksi na področju tako preventivnega kot tudi kurativnega pristopa k problematiki zasvojenosti od iger na srečo. V ta okvir sodi tudi kontinuirano interdisciplinarno raziskovanje prostora na obeh straneh meje, ki edino lahko ponudi konkretne napotke, kam se s konkretnimi akcijami (preventiva in kurativa) usmeriti.

Ker iz naslova sredstev ZZZS dejavnost ni financirana, je sredstva mogoče zagotavljati zlasti:

- iz proračunskih sredstev lokalnih skupnosti, ki se zbirajo na zaokroženem turističnem območju iz naslova koncesijske dajatve;
- iz sponzorskih prispevkov prirediteljev iger na srečo;
- iz naslova financiranja znanstveno–raziskovalnega dela v okviru evropskih projektov.

Ocena stroškov

Čeprav pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja ne omogočajo opravljanja nalog zdravljenja odvisnosti iz naslova javnih sredstev in so obstoječi kadri angažirani s problematiko zdravljenja odvisnosti od nedovoljenih drog, bo potrebno ponovno razdelati koncept delitve dela in v program interdisciplinarno vključiti obstoječe

izvajalce in zunanje sodelavce. Za ta namen bo potrebno izpeljati tudi intenzivno dodatno strokovno izobraževanja osebja centra za bolezn odvisnosti.

Glede na obstoječo kadrovsko strukturo je za uspešen začetek dela na področju zdravljenja odvisnosti od nedovoljenih drog v centru potrebno zaposliti:

- terapevta;
- socialnega delavca.

Letni obseg potrebnih sredstev za izvajanje dejavnosti v predlaganem obsegu je razviden iz preglednice:

Tabela 6: Letni obseg sredstev za izvajanje zdravljenja odvisnosti

Delovno mesto	Strošek dela	Mat. stroški	Skupaj
Terapevt	26.957 €	3.083 €	30.040 €
Socialni delavec	20.411 €	2.344 €	22.755 €
Delovršne pogodbe	10.000 €	2.000 €	12.000 €
Ostali stroški	1.227 €	141 €	1.368 €
SKUPAJ	58.595 €	7.568 €	66.163 €

Vir: Zdravstveni dom osnovno varstvo Nova Gorica

Stroške delovanja bi morali po ključu razmejiti med:

- prireditelji iger na srečo na območju delovanja centra;
- lokalne skupnosti na območju delovanja centra.

Sredstva iz naslova EU pa bi namenjali financiranju razvojnih projektov in znanstveno-raziskovalnega dela na področju proučevanja in zdravljenja bolezn odvisnosti od nedovoljenih drog. Sredstva za strokovno izobraževanje in permanentno strokovno izobraževanje ter druga manjkajoča sredstva za delovanje centra bi v celoti kril javni zavod Zdravstveni dom Osnovno varstvo Nova Gorica.

Pri zasvojenosti z igrami na srečo gre za postopek omamljanja s škodljivim vedenjem (hazardiranjem), ki v igralčevih možganih, tako kot pri ostalih ne kemičnih zasvojenostih, povzroča sproščanje kemičnih snovi (endorfinov). Posledica je občutek užitka, močnega vznemirjenja oz. občutek omamljenosti – v vseh primerih se pri tem zavest posameznika močno spremeni.

Ko vstopiš v igralnico, se pred teboj odpre »tvoj svet«, za kar se seveda še posebej potrudijo lastniki igralnic, ki s ponudbo »nerizičnih začetnih vložkov pri igrah«, posebnimi akcijami in erotičnim vzdušjem svojim gostom izkažejo vrhunsko gostoljubje. Veliko ljudi se najbolj sprejeto, cenjeno in samozavestno počuti prav v igralniškem okolju – žal z umetno zrežiranim in jasnim ciljem, oguliti »cenjenega gosta« do kože.

Žalosten je tudi prizor poraženega igralca v jutranjih urah, ko se s prazno denarnico in »izčrpano« kreditno kartico poln sramu vleče proti domu, šepetajoč sam pri sebi: »Ah, danes pa nisem imel sreče ...« In kaj ima sreča pri tem?! Zdi se, da bi izraz »igre na srečo« lahko mirno preimenovali v »tragedijo brez možnosti srečnega zaključka«.

Ko celostno opazujemo vedenje osebe, ki je odvisna od iger na srečo, lahko opazimo, da postopoma telesno, osebnostno, socialno in duhovno propada, kar je razlog več, da tovrstno vedenje razumemo kot resno obliko zasvojenosti. Seveda pa tovrstnih odvisnikov ne najdemo samo v igralnicah; velikokrat so ljudje na enak način zasvojeni s sklepanjem tveganih poslov, polnih adrenalina in privlačne vznemirjenosti.

Odvisnost od iger na srečo se običajno začne zelo nedolžno. Že v prvem letniku srednje šole začnejo dijaki igrati loto in ostale »hitre srečke«, malo zaradi vznemirjenja in zabave, malo mogoče zaradi želje po hitri in nenaporni uresničitvi mladostniških sanj (materialnih in nematerialnih). Tudi dobra zabava se lahko – ko je v poznih urah že vse zaprto – mimogrede konča v igralnicah, ki imajo delovni čas »prilagojen oz. prijazen do uporabnika«. V igralnicah tudi ni tečnih žena in nasilnih možakarjev, pa zaskrbljenih staršev, kaj šele razvajenih otrok s svojimi zahtevami. Si svoboden, močan, vse imaš »pod nadzorom«.

5.9 POT ZDRAVLJENJA ODVISNOSTI OD IGER NA SREČO

Pot iz tovrstne zasvojenosti ni enostavna, saj so igre na srečo »legalna droga«, dostopna brez posebnega napora. Tudi družba jo sprejema kot nekaj povsem normalnega, kot obliko zabave za prosti čas (podobno kot alkohol). Zaradi tega pogosto ne razumemo, da gre za resno in kompleksno vrsto zasvojenosti, in ji ne posvečamo prepotrebne pozornosti. O tem govori tudi dejstvo, da v Sloveniji pravzaprav ni uradnih institucij za zdravljenje te vrste odvisnosti. Označena je kot psihološko oz. duševno stanje, odvisnike pa se v primeru, da so nagnjeni k depresiji ali samomoru, usmeri na razne psihiatrične službe, kjer dobijo ustrezna zdravila za vzpostavitev kemičnega ravnovesja v možganih. Tovrstna obravnava je izrazito preskromna in prepovršna.

Veliko uspešnejši se zdijo terapevtski programi zdravljenja, v katerih imajo odvisniki od iger na srečo v sobivanju z ostalimi zasvojenici (ali ob rednem srečevanju z njimi) možnost celovitega soočanja z lastno izkrivljeno samopodobo in tudi s postopnim preoblikovanjem vedenja v smeri izbire novih, boljših in realnejših načinov zadovoljevanja potreb. Sodelovanje najbližjih (staršev, otrok, partnerjev) je pri tem seveda pomemben dejavnik. Tudi redno obiskovanje kakovostnega psihoterapevta (ki jih v Sloveniji žal ni veliko!), je vsekakor dobra odločitev. Ustrezna psihoterapija odvisniku pomaga zajadrati nazaj v življenje brez bega v igralnice in podobna omamna vedenja, ki se s hazardiranjem pogosto prepletajo: alkoholizem, odvisnost od odnosov, strastno kajenje, jemanje kokaina, pomirjeval in poživil, deloholizem ipd.).

V Sloveniji že deluje skupina za samopomoč Anonimni hazarderji, ki deluje po metodi svetovno znanih skupin Gambler Anonymus (izhajajoč iz prvih tovrstnih oblik samopomoči – Anonimni alkoholiki).

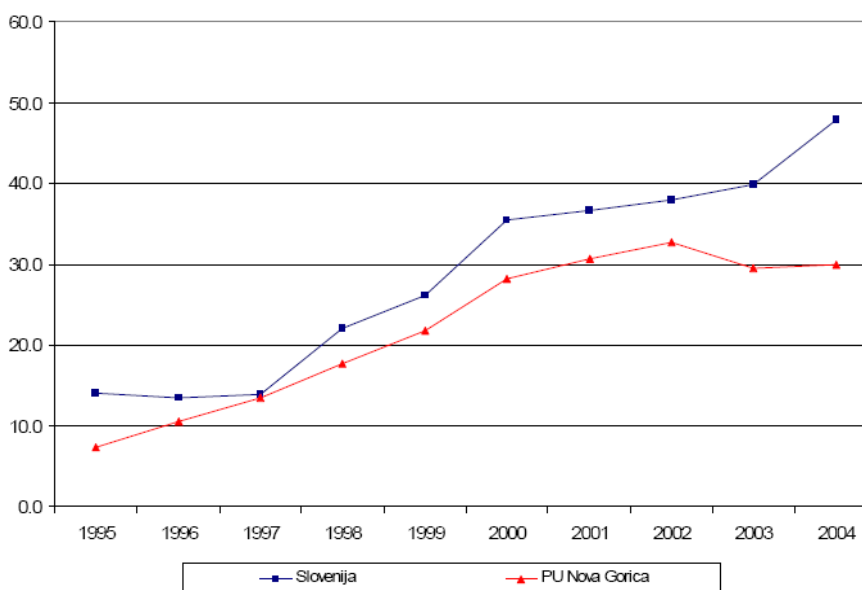
6 NEGATIVNE POSLEDICE IGER NA SREČO

6.1 KRIMINAL, RAZDORI DRUŽIN, POSLOVNI STROŠKI, OSEBNI PROPADI, SAMOMORI, STEČAJI, DROGE

Kriminal. Igralništvo povezujejo s številnimi kriminalnimi dejanji, najpogosteje z nasiljem (umori, ropi, posilstva ipd.), oškodovanjem premoženja (tatvine, kraje ipd.), gospodarskim kriminalom (ponarejanjem denarja, prevaro, davčno utajo ipd.) ter prostitucijo. Kriminalna dejanja so največkrat povezana z zasvojenostjo z igrami na srečo in dolgovi, ki jih zasvojenost povzroča. Pri tem večina družbenih stroškov, ki povzroča kriminal, ne nastane neposredno zaradi kriminalnega dejanja, temveč posredno zaradi strahu, ki ga kriminal povzroča. Povečan obseg kraj pa povzroča strah, ki vodi do neoptimalne alokacije resursov, na primer nakup boljših ključavnic, večji obseg policijskega varovanja ipd. Stroški neoptimalne alokacije dejansko predstavljajo glavnino družbenih stroškov, ki jih povzroča kriminal.

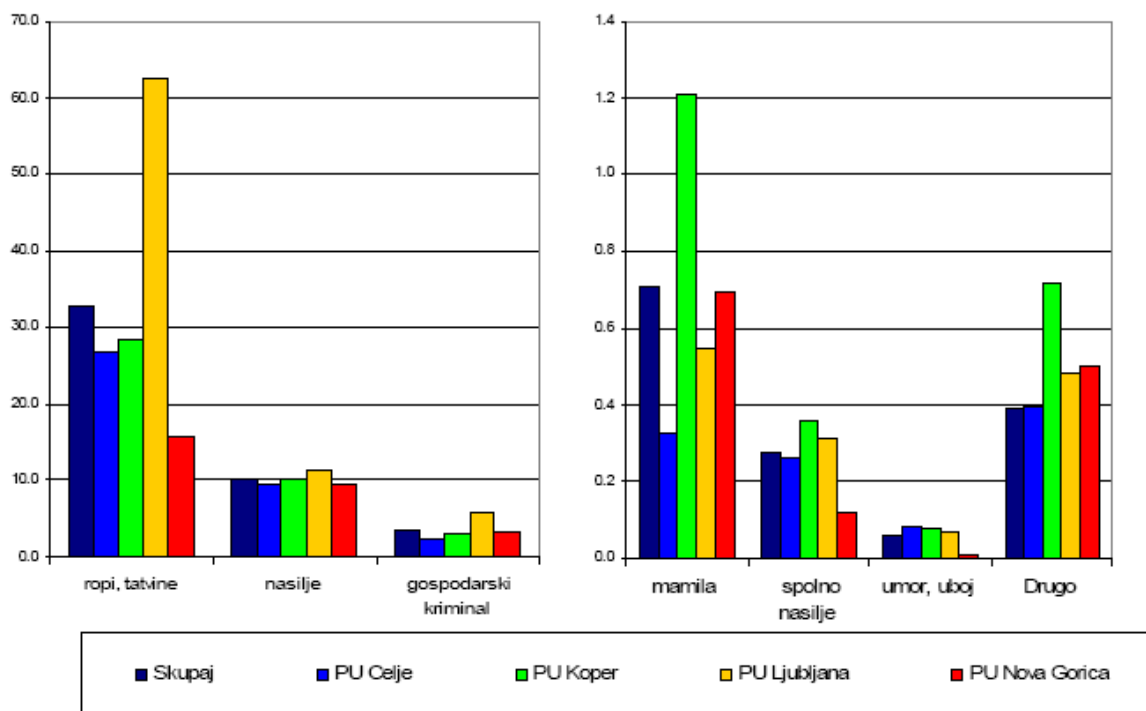
Med negativnimi vplivi igralništva se pogosto omenja povečanje kriminala, čeprav rezultati empiričnih raziskav dajejo različne rezultate. Na podlagi podatkov, ki nam jih je posredovala Generalna policijska uprava, smo preverjali, ali in kako igralništvo vpliva na kriminal v MONG. Podatki kažejo, da se je na območju Policijske uprave Nova Gorica število obravnavanih kaznivih dejanj (na 1.000 prebivalcev) v zadnjem desetletju več kot potrojilo. Vendar je to povečanje precej manjše kot je povečanje v Sloveniji nasploh (slika 3). Poleg realnega povečanja števila kaznivih dejanj gre del povečanja pripisati tudi spremembam v zakonodaji ter različnemu statističnemu zajemanju posameznih kategorij kaznivih dejanj.

Slika 3: Število obravnavanih kaznivih dejanj na 1000 prebivalcev v letih 1995 do 2004 v Sloveniji in Policijski upravi Nova Gorica

Vir: Generalna policijska uprava, 2005

Slika 4: Število kaznivih dejanj na 1000 prebivalcev, Slovenija in posamezne policijske uprave, 2004 (bodite pozorni na lestvico)

Vir: Generalna policijska uprava, 2005

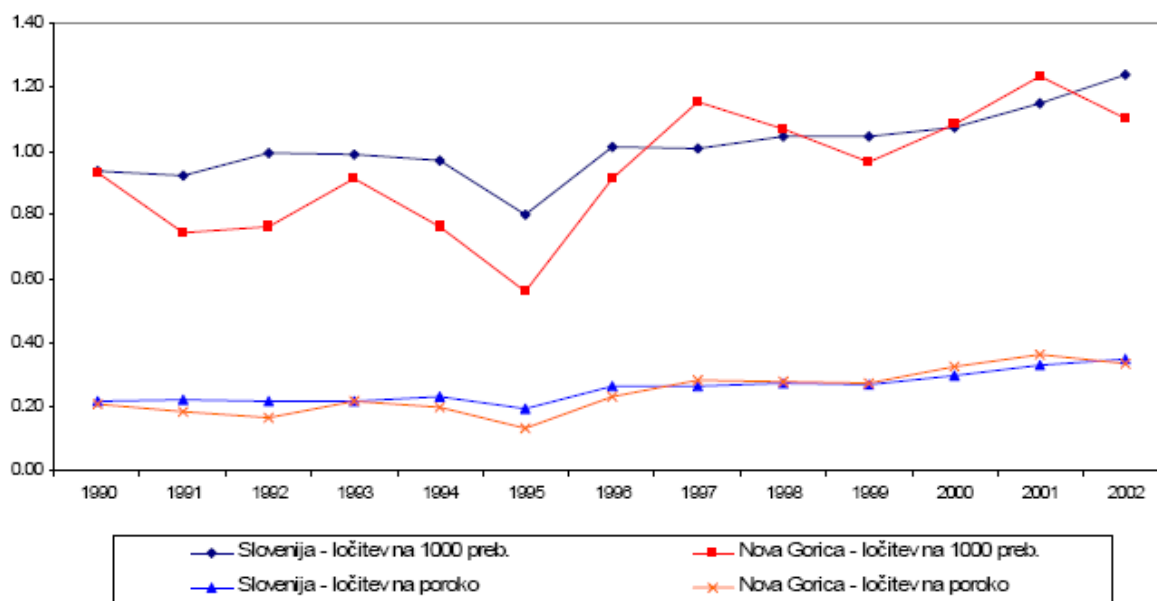
Nadpovprečno številna so tudi druga kazniva dejanja zaradi povečanega vpliva nasilništva. V primerjavi z ostalimi območji ima območje Nove Gorice daleč najmanj najhujših kaznivih dejanj - umorov in ubojev ter spolnega nasilja. Proti pričakovanjem je na prebivalca v primerjavi z ostalimi policijskimi upravami bistveno manjše število ropov in tatvin, za katere literatura večinoma dokazuje, da se zaradi razvoja igralništva povečajo.

Na osnovi predstavljenih podatkov ne moremo najti dokazov, ki bi kazali na to, da razvoj igralništva v Novi Gorici vpliva na povečanje kriminala. Podatki kažejo prej nasprotno. To lahko pojasnimo s posrednim učinkom razvoja igralništva na blaginjo (kriminala je več v bolj siromašnih okoljih) ter morebiti z večjo pozornostjo pristojnih organov. Zaznati je sicer nadpovprečno povečanje nasilja, vendar število kriminalnih dejanj, ki sodijo v kategorijo nasilje, ni značilno višje v Novi Gorici kot v ostalih mestih občinah v Sloveniji.

Razdori družin. Družbeni stroški, ki nastajajo zaradi razdora družin, so zopet povezani z odvisnostjo od iger na srečo. Med zasvojenci z igrami na srečo je stopnja ločitev nadpovprečna. Stroški, ki jih odvisniki od igralništva povzročajo, so pogosto povezani z stroški, ki jih povzroča proces ločitve, ter stroški, ki jih zaradi igralništva povzroča odvisni igralec družini. Odvisniki od iger na srečo si pogosto »izposojajo« denar od najbližjih, kar povzroča družbene stroške posredno, podobno kot denimo kraja.

Igralništvo povezujejo tudi s povečanim številom razdorov družin, ki ga literatura povezuje pretežno z odvisnostjo od iger na srečo. V nasprotju s tem se v Novi Gorici povečano število družinskih razdorov povezuje predvsem z zaposlenimi v igralniški dejavnosti kjer kot posledico navajajo neugodne urnike dela, ki otežujejo družinsko življenje. Podatki (slika 5) kažejo naraščanje števila ločitev zakonske zveze v zadnjem desetletju. Trend ločitev v MONG ne odstopa od splošnega trenda v Sloveniji. Podatki torej ne kažejo na to, da bi igralništvo prispevalo k večjemu številu razdorov družin.

Slika 5: Število ločitev zakonske zveze na 1000 prebivalcev in na poroko v letih 1990 do 2002 v Sloveniji in Novi Gorici

Vir: BSP, 2005

Poslovni stroški. Med poslovnimi stroški, ki jih povzroča igralništvo, se navajajo predvsem stroški, ki jih zasvojenci z igrami na srečo povzročajo delodajalcem v obliki zmanjšane produktivnosti ter večje odsotnosti z dela (Collins in Lapsley, 2003; Grinols, 2004). Poleg naštetih poslovnih stroškov, ki jih povzroča igralništvo, Grinols (2004) navaja še strošek, ki nastaja neposredno zaradi neproduktivnega iskanja dobičkov (directly unproductive profitseeking - DUP). V zvezi z igralništvom se namreč pogosto pojavljajo dejavnosti, ki povzročajo stroške, nikomur pa ne prinašajo koristi ali zadovoljstva.

Nenazadnje med poslovnimi stroški avtorji navajajo tudi stroške »kanabalizacije«. Gre za prevzem prihodkov s strani igralnic ali igralnih salonov drugim podjetjem. Igralnice (posebej če gre za otvoritev dodatne igralnice v lokalni skupnosti) lahko del svojih prihodkov ustvarijo na račun prihodkov drugih ekonomskih subjektov (drugih igralnic, restavracij, ponudnikov turističnih izletov v okolici, prodajalcev spominkov ipd.).

Osebni propadi. Kot družbene stroške igralništva avtorji zelo pogosto navajajo osebne propade. Grinols, (2004) navaja, da osebni propadi povzročajo sodne stroške.

Skupaj z dolgovi, ki jih odvisnik od igre na srečo ne poravnava, predstavljajo stroške družbe.

Samomori. Empirične študije kažejo, da je stopnja samomorilnosti med zasvojenici z igrami na srečo bistveno večja, kot je povprečje v celotnem prebivalstvu (Lesieur, 1992; 1998; Frank in drugi 1991). Študije kažejo, da ima 12 do 24 odstotkov odvisnikov od igralništva dva do desetkrat večje možnosti za samomor kot ostali prebivalci ter da je skoraj polovica načrtovala samomor (Lesieur and Anderson, 1995). Avtorji pri tem ne ocenjujejo stroškov za samomore, saj je izguba človeškega življenja neprecenljiva. Nichols in drugi (2004) trdijo, da sama prisotnost igralništva v lokalni skupnosti ni povezana s statistično značilnim povečanjem samomorov. Trdijo pa, da obstaja pozitivna in statistično značilna povezava med velikostjo oziroma »koncentracijo« igralniške dejavnosti in številom samomorov. V lokalnih skupnosti, ki imajo zelo razvito igralniško dejavnost, je statistično več samomorov.

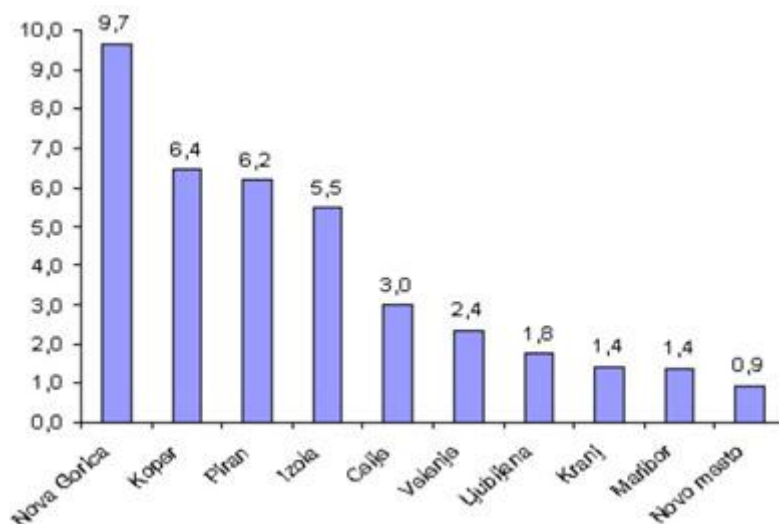
Ostali stroški. Med ostale stroške se najprej uvrščajo stroški, povezani z zmanjšanjem vrednosti premoženja prebivalstva. Zaradi izgradnje igralnice (zaradi hrupa, prometa ipd.) lahko cena nepremičninam v okolici pade. Poleg tega med ostale stroške avtorji pogosto uvrščajo stroške regulacije igralniške dejavnosti. Igralništvo je dejavnost, ki mora biti nadzorovana s strani države in iz državnega proračuna. Ker se država financira iz plačila davkov, Grinols (2004) te stroške uvršča v družbene stroške igralništva. Nenazadnje avtorji navajajo še stroške »zlorabljenega denarja« (abused dollars), ki ga opredeljujejo kot denar, ki so ga odvisniki izgubili v igralnici, sposodili pa so si ga od družine ali prijateljev. Empiričnih študij, ki bi potrdile značilno povečanje naštetih stroškov zaradi igralništva v lokalni skupnosti, ni.

Stečaji. Leta 2006 so raziskovalci v okviru celovite študije področja prirejanja iger na srečo v EU (Swiss institute for comparative law, 2006) preučili tudi obstoječe raziskave (objavljene v znanstvenih revijah) o vplivu igralništva na solventnost posameznika (zmožnost odplačevanja dolgov) ter razširjenost kriminala. Večina študij je bila opravljenih v Severni Ameriki, kjer obstaja inštitut »osebnega stečaja«. Rezultati študij, ki so preučevale vpliv igralništva na pogostost osebnih stečajev so mešani. Nekatero študije (De la Viña and Bernstein, 2002; Thalheimer and Ali, 2004) niso ugotovile nikakršne povezave med prisotnostjo igralnic ter številom osebnih stečajev. Ena študija (Barron, Staten & Wilshusen, 2002) je ugotovila pozitivno povezavo med tema dvema kategorijama. Vendar je bilo moč te povezave oziroma velikost učinka zelo majhna in sicer le 1 %. Študija, ki je analizirala osebne stečaje pred in po uvedbi rečnih igralnic (riverboats) v osmih ameriških okrožjih je prav tako producirala mešane rezultate. Po uvedbi rečnih igralnic se je število osebnih stečajev statistično značilno povečalo v petih okrožjih, statistično značilno zmanjšalo v dveh okrožjih ter statistično neznačilno zmanjšalo v enem okrožju (Nichols, Stitt and Giacomassi, 2000).

Droge. Igralniška dejavnost spodbuja razvoj prepovedanega trga in uporabo drog. Nova Gorica je na podlagi raziskav regija z največjim številom odvisnikov v Sloveniji. Podatki, ki jih je bilo možno dobiti (Vir: Statistični zdravstveni letopis 2002,

www.sigov.si/ivz), kažejo, da se je v Novi Gorici število iskalcev pomoči zaradi uporabe prepovedanih drog v dveh letih podvojilo. Iz 351 iskalcev pomoči leta 2002 jih je bilo leta 2004 že 620.

Slika 6: Število iskalcev pomoči zaradi uporabe prepovedanih drog v Sloveniji

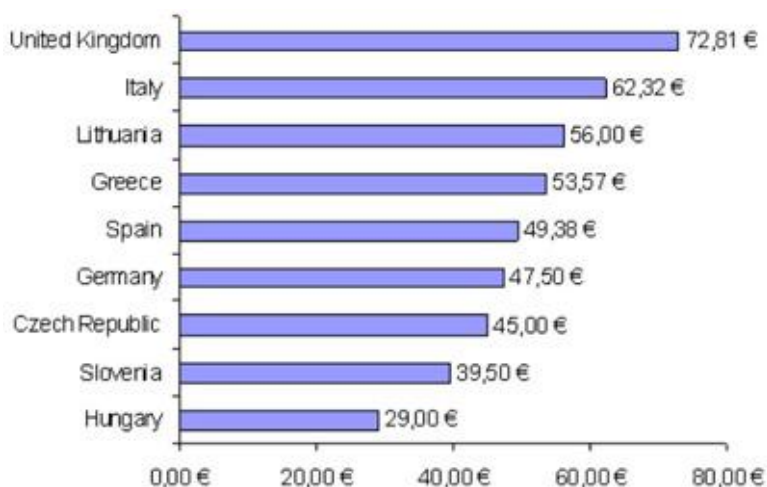
Vir: Statistični zdravstveni letopis 2002, www.sigov.si/ivz

Z gotovostjo lahko trdimo, da je igralniška dejavnost posredno povezana s tem problemom zaradi vrste razlogov. Kot prvo, igralništvo ustvarja veliko število obiskov tujih gostov. Velika frekventnost pa je tista, ki povečuje povpraševanje po drogah, čemur sledi tudi ponudba. Pretežno nočno delo starševske populacije pomeni manj časa za vzgojo in manj časa za druženje z lastnimi otroki, ki so posledično bolj prepuščeni ulici.

Tretje dejstvo je, da je kriminal na področju drog praviloma vezan tudi na druge oblike kriminala. Poleg občečloveškega razuma dokazuje povezanost igralništva s kriminalom tudi sledeča študija *Casinos, Crime and Community Costs*. V odnosu do igralništva in njegove širitve sta pomembna in ključna sledeča podatka: daleč največ odvisnikov od drog v Sloveniji je na Goriškem in ne več na obali, kot je veljalo do nedavnega.

Primerjava cene heroina v Sloveniji in Italiji. 0,5 g heroina v Sloveniji stane 39,5 €, v Italiji pa 62,32 €. Skoraj dvakratna razlika v ceni že sama po sebi priča o sklepu, v katero smer poteka trgovina z drogo. Masovni prehodi meje in velika frekvenca ljudi omogočata nevidno, intenzivno in razpršeno dejavnost kriminalnih združb in uporabnikov drog. V primeru večkratne širitve igralniške dejavnosti in števila obiskovalcev lahko povsem utemeljeno pričakujemo dodaten porast števila odvisnikov, kriminala in vseh drugih kriminalnih dejavnosti, povezanih z drogami.

Slika 7: Primerjava cene heroina

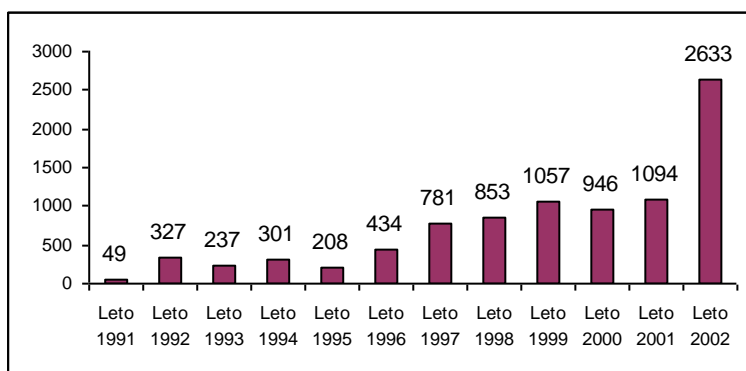
Vir: Statistični zdravstveni letopis 2002, www.sigov.si/ivz

V odnosu do igralništva in njegove širitve sta pomembna in ključna predvsem sledeča podatka:

1. Daleč največ odvisnikov od drog je na goriškem in ne več na obali, kot je veljalo do nedavnega.
2. Primerjava cene heroina v Sloveniji in Italiji. 0,5 g heroina v Sloveniji stane 39,5 € v Italiji pa 62,32 €. Razlika v ceni že sama po sebi priča o dejstvu v katero smer poteka trgovina z drogo. Masovni prehodi meje in velika frekvenca omogočata nevidno, intenzivno in razpršeno dejavnost kriminalnih združb in uporabnikov drog. V primeru širitve in enkrat večjega števila obiskov je povsem utemeljeno pričakovati še dodaten večji porast števila odvisnikov, kriminala in vseh drugih negativnih posledic povezanih s tem.

Analizo je pripravilo: Goriško društvo za kakovost bivanja, avtor: Tomaž Torkar, univ. dipl. psiholog, Nova Gorica, 21. april 2005

Slika 8: Število evidentiranih iskalcev pomoči zaradi uporabe nedovoljenih drog od leta 1991 do 2002 v Sloveniji

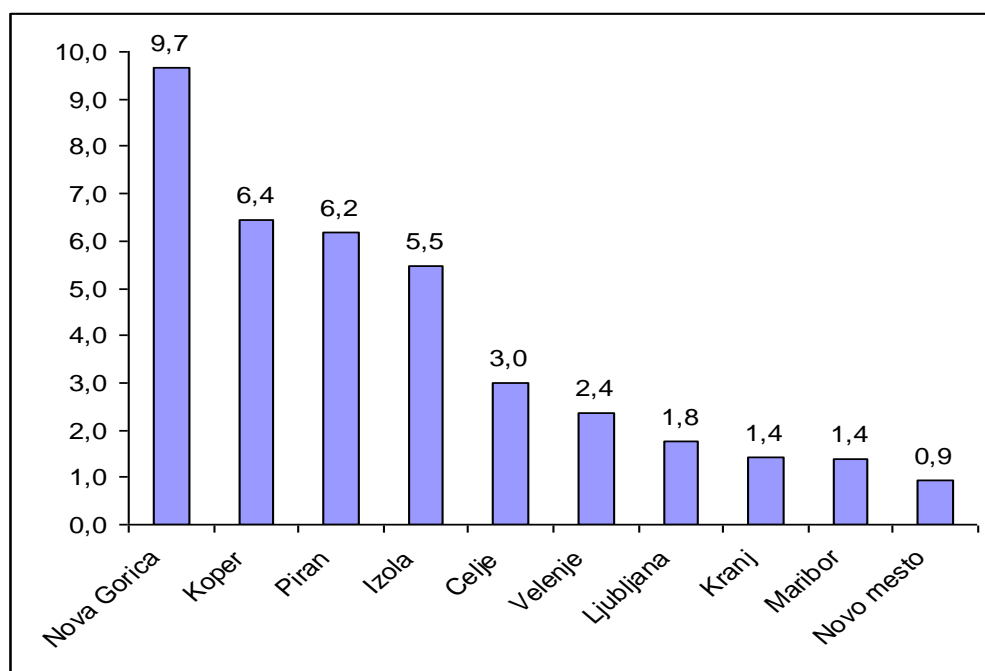
Vir: Statistični zdravstveni letopis 2002, <http://www.sigov.si/ivz/>

Tabela 7: Število evidentiranih iskalcev pomoči zaradi uporabe prepovedanih drog po Centrih

	Število oseb:	Prebivalcev v občini:	Na prebivalcev: 1000
Nova Gorica	351	36350	9,7
Koper	312	48527	6,4
Piran	108	17509	6,2
Izola	81	14767	5,5
Celje	148	49219	3,0
Velenje	80	33926	2,4
Ljubljana	478	269146	1,8
Kranj	74	51692	1,4
Maribor	159	113862	1,4
Novo mesto	39	41158	0,9

(Vir: Statistični zdravstveni letopis 2002, <http://www.sigov.si/ivz>)

Slika 9: Število evidentiranih iskalcev pomoči zaradi uporabe prepovedanih drog po Centrih

Vir: lastni vir glede na podatke - Število evidentiranih iskalcev pomoči zaradi uporabe prepovedanih drog po centrih

7 KORISTI OD IGRALNIŠTVA

Podobno kot stroške, lahko skupne koristi igralništva razdelimo v dve kategoriji:
Skupne koristi = zasebne koristi + družbene koristi.

Zasebne koristi igralništva predstavljajo koristi, ki jih je deležen posameznik (kot na primer dobiček od igre na srečo; plača zaposlenih, ki je višja od povprečne plače v drugi dejavnosti, ipd.), družbenih koristi pa je deležna celotna družba (npr. ekonomski razvoj, ki pomeni povečanje dohodka in blaginje in vodi do višje koristnosti vseh članov v družbi).

Avtorji so pri opredelitvi pozitivnih učinkov, ki jih igralništvo prinaša lokalni skupnosti, precej bolj enotni kot v primeru opredelitve stroškov. Med pozitivnimi vplivi, ki jih igralništvo prinaša lokalni skupnosti, navajajo naslednje:

Ekonomski razvoj. Eden od pglavitnih argumentov za spodbujanje razvoja igralništva je trditev, da igralništvo spodbuja ekonomski razvoj. Ekonomski razvoj pomeni povečanje dohodka in blaginje, ki vodi do višje koristnosti vseh članov v družbi. Thompson (1997) trdi, da lahko vpliv igralništva (kot tudi drugih gospodarskih dejavnosti) razložimo z modelom »lavorja« (bathtub model). Če zajamemo vodo iz enega dela lavorja in je zlijemo v drugi del, se raven vode v lavorju ne poveča. V tem primeru lahko govorimo samo o redistribuciji dohodka in ne o ustvarjanju vrednosti. To se dogaja v primeru, ko igralnice obiskujejo večinoma domačini oziroma lokalno prebivalstvo. Če igralnice obiskujejo večinoma tujci (prebivalstvo iz druge države ali vsaj drugih regij), pa lahko govorimo o ekonomskem razvoju, ker gre v tem primeru za neto priliv denarja iz tujine ali drugih regij. Raven vode v lavorju se v tem primeru poveča. Pomen izvozno usmerjenega igralništva, ki pozitivno vpliva na ekonomski razvoj, poudarjajo predvsem Grinols in Omorov (1996), Rayan in Speyrer (1999), Thompson (1996), Thompson in Gazel (1996) in ter Thompson in Quinn (2000). Z njimi se ne strinjajo Hoover in Giarratani (1984) ter in Walker (2003), ki verjamejo, da so pozitivni učinki, ki nastajajo zaradi neto priliva denarja, v praksi večinoma napihnjeni.

Zmanjšanja brezposelnosti. Kratkoročno igralnice večinoma prispevajo k razvoju gospodarstva, predvsem skozi povečanje zaposlenosti, dolgoročno pa ni dovolj dokazov za to trditev (Grinols, 2004). Na kratek rok razvoj igralništva poveča število zaposlenih, na dolgi rok pa bi se v lokalni skupnosti verjetno tako ali tako razvile druge gospodarske dejavnosti, ki bi zaposlovale prebivalce lokalne skupnosti. Povečanje števila zaposlenih zaradi odprtja igralnice samo po sebi še ne pomeni ekonomskega razvoja. Zaposleni v igralništvu bi namreč lahko našli zaposlitev v drugih gospodarskih dejavnosti. O ekonomskem razvoju lokalne skupnosti lahko govorimo le, če igralnice izplačujejo večje dohodke in se zaradi tega poveča blaginja zaposlenih.

Koristi zaradi bližine. Koristi zaradi bližine se največkrat navajajo, ko se na nekem relevantnem območju uvede prva igralnica. Koristi so pri tem na strani posameznika

(consumer benefit), ki ima željo igrati. Ker mu nova igralnica približa možnost zabave, je njegovo zadovoljstvo večje in posameznik se premakne na višjo indiferenčno. Pri tem posameznik igralnico (zaradi bližine) lahko obiše večkrat na leto. Zaradi lažje dosegljivosti se poraba na obisk v tem primeru zmanjša. Raziskave kažejo, da imajo povprečni obiskovalci (kamor ne štejemo odvisnikov od iger na srečo) največje koristi od igralnic, ki so postavljene v njihovi neposredni bližini, torej v krogu do 50 km od kraja prebivališča.

Povečanje (zmanjšanje) dobičkov in davkov. Pri dobičkih in davkih je potrebno poleg dobičkov, ki jih ustvarjajo igralnice, ter davkov, ki jih le-te plačujejo, upoštevati še vpliv igralnic na ekonomske subjekte v bližini. Najprej pogledjmo skozi prizmo dobičkov. Igralnice po eni strani dajejo posel številnim podjetjem – dobaviteljem (med katere lahko štejemo tudi »dobavitelje« kapitala, torej lastnike), torej posredno povečujejo njihove dobičke. Za določeno regijo (v kateri se nahaja igralnica) je seveda z vidika učinka multiplikacije optimalno, da so dobavitelji pretežno iz te regije, saj se v nasprotnem primeru dobički (in z njimi tudi precej davkov) odlivajo v druge regije. Igralnice pa po drugi strani velikokrat tudi zmanjšujejo dobičke ostalih ekonomskih subjektov ali povzročijo celo njihov propad. To se v največji meri dogaja zaradi t.i. procesa kanibalizacije. V splošnem pa velja, da v relevantni okolici igralnice bistveno niti ne povečajo, niti ne zmanjšajo dobičkov vseh ekonomskih subjektov – nova ali dodatna igralnica pomeni le redistribucijo dobičkov (Grinols, 2004).

Podobno kot za dobičke velja tudi za davke. Potrebno je proučiti vse davke, ki jih plačujejo ekonomski subjekti v relevantni regiji. V splošnem velja, da uvedba nove (prve) igralnice poveča celotno količino pobranih davkov, saj so igralniški prihodki praviloma bolj obdavčeni od prihodkov ostalih podjetij (predpostavljamo ničel vpliv na dobičke). To ne velja nujno pri odprtju dodatne igralnice. V primeru progresivne obdavčitve igralniških prihodkov (kot na primer velja v Sloveniji), lahko pomeni razdelitev prihodkov med obstoječo in dodatno igralnico celo zmanjšanje celotnih pobranih davkov.

Druge koristi. Med drugimi koristmi, ki jih igralništvo prinaša lokalni skupnosti, smo zasledili: promocijo lokalne skupnosti (posebej v primeru izvozno usmerjenega igralništva), povečevanje cen nepremičnin, povečevanje kakovosti življenja prebivalstva (zaradi večjih plač zaposlenih, koristi bližine ipd.). Kot potencialne koristi igralništva avtorji navajajo tudi povečanje prihodkov od turizma. Empirične študije kažejo, da je ta učinek prisoten le v krajih, kjer turizem predhodno ni bil razvit, v turistično razvitih krajih pa gre v večini primerov le za redistributivni učinek (denar, ki ga isti turisti porabijo v igralnici, gre na račun zmanjšane porabe za ostalo turistično ponudbo v kraju).

8 ANALIZA POZITIVNIH VPLIVOV IGRALNIŠTVA V MESTNI OBČINI NOVA GORICA

Teoretične zamisli o vplivih igralništva na lokalno okolje so bile preverjene na primeru občine Nove Gorice. Igralništvo je prisotno v Novi Gorici že več kot dvajset let. Določeni vplivi igralništva na okolje so opazni in merljivi. Pri analizi so bili najprej osredotočeni na analizo že obstoječih, sekundarnih podatkov.

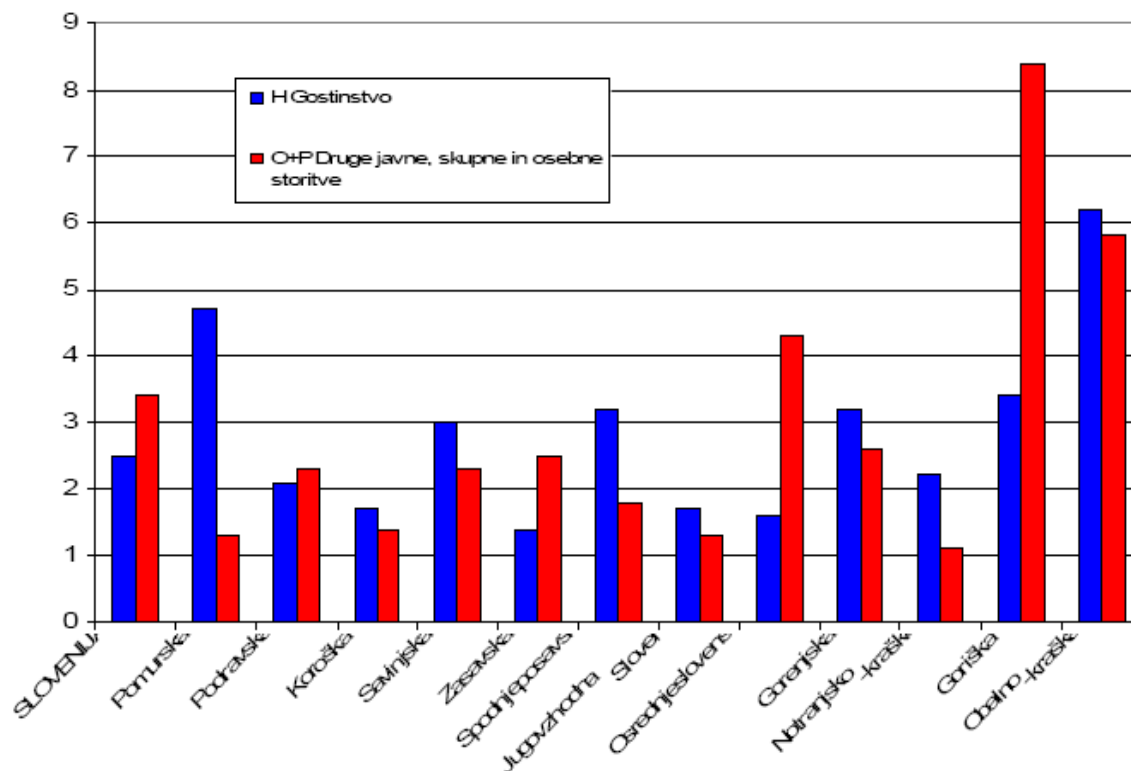
Pri analizi sekundarnih podatkov je bil proučevan vpliv igralništva na družbeno okolje v Mestni občini Nova Gorica (MONG) prek (večinoma) javno dostopnih podatkov. Največ podatkov sem črpala iz Statističnega urada republike Slovenije (SURS), tako iz statističnega letopisa (različni letniki), kot tudi iz banke statističnih podatkov (<http://www.gov.si/bsp>). Pri proučevanju gibanja kriminala (kaznivih dejanj) sem uporabila statistične podatke, ki sem jih pridobila od Generalne policijske uprave.

Pri analizi sekundarnih podatkov se osredotočam na dve vrsti primerjav. Prva je medčasovna primerjava, kjer gibanje nekega pojava proučujemo v času. Druga vrsta primerjave je v danem trenutku, kjer opazovan pojav v MONG primerjamo s pojavom širše v Sloveniji ter v drugih slovenskih mestnih občinah. V določenih primerih sočasno uporabljamo oba pristopa. Žal večinoma ne razpolagam z dovolj dolgimi časovnimi vrstami podatkov, da bi lahko objektivno segla v čas pred odprtjem igralnic oziroma igralnih salonov. Vseeno pa sem poskušala vplive igralništva (ki je med slovenskimi mestnimi občinami v večji meri prisotno le v Novi Gorici) kar najbolje oceniti iz obstoječih časovnih vrst in s primerjavo. Podatki so tudi starejši, ker se zaradi vsega dogajanja trenutno do podatkov pride zelo težko.

O pozitivnem vplivu igralništva na ekonomski razvoj lokalne skupnosti lahko govorimo, če igralništvo povečuje dohodek in blaginjo in vodi do višje koristnosti vseh prebivalcev lokalne skupnosti. S ciljem potrditve oziroma zavrnitve navedene trditve smo analizirali višino in strukturo bruto domačega proizvoda (BDP). Uradni podatki o strukturi in višini BDP-ja na prebivalca na ravni mestnih občin niso dostopni. Zaradi tega smo primerjali dostopne podatke na ravni regije.

Igralništvo (prirejanje iger na srečo) je za potrebe statističnega spremljanja uvrščeno v dejavnost O – druge javne in zasebne storitve. Žal so podatki o strukturi BDP-ja po dejavnosti na voljo le na ravni skupine ter na ravni statistične regije. Iz podatkov v sliki 10 lahko vidimo, da je goriška regija po proizvodu, ustvarjenem v gostinstvu in turizmu, rahlo nad slovenskim povprečjem, vendar daleč pod obalno-kraško regijo. Goriška regija pa daleč največ BDP-ja med vsemi regijami ustvari v dejavnosti, kamor spada tudi igralništvo. Regija tu ustvari prek osem odstotkov BDP-ja, medtem ko znaša slovensko povprečje v tej dejavnosti le dobre tri odstotke. Nadpovprečne prihodke iz dejavnosti igralništva ustvarijo še v Osrednjeslovenski in Obalno-kraški regiji.

Slika 10: Delež gostinstva ter drugih javnih in zasebnih storitev v BDP regiji

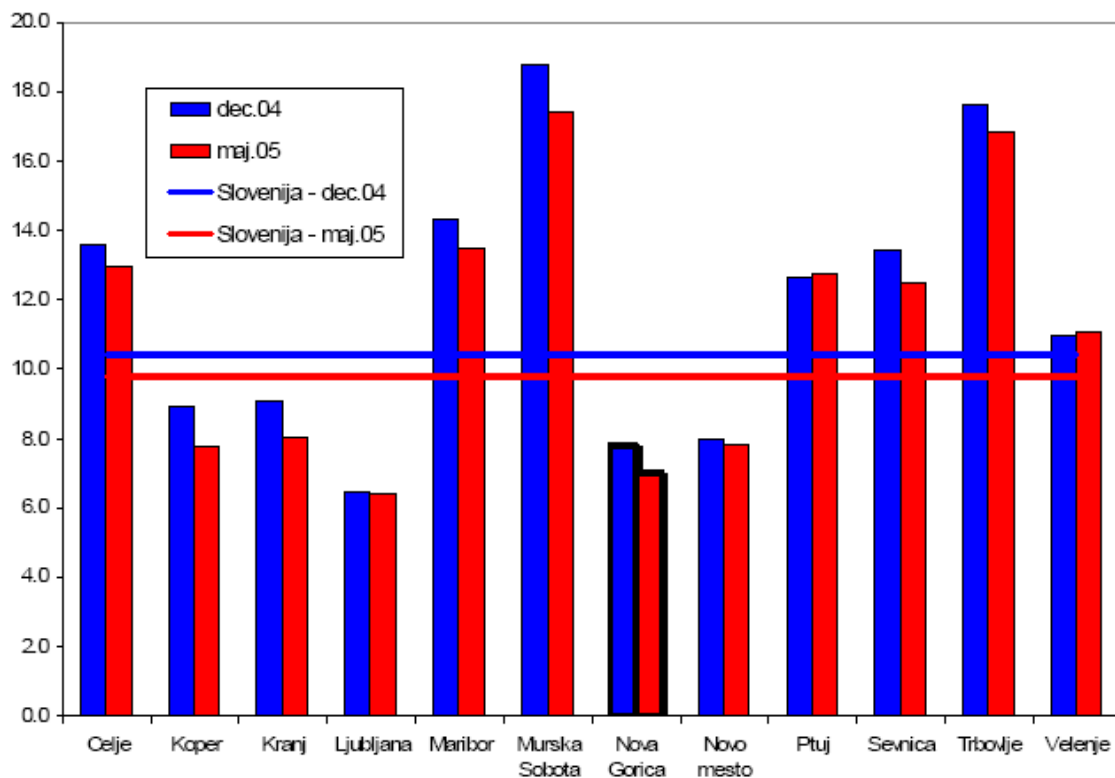

Vir: SURS, 2005

V nadaljevanju je analiza vpliva igralništva na zaposlenost in višino bruto plač v lokalni skupnosti. Igralništvo neposredno zaposluje več kot deset odstotkov vsega delovno aktivnega prebivalstva v MONG. Obstoj igralniške dejavnosti in njen razvoj v tranzicijskih časih 1990-tih je vsekakor vplival na lajšanje tranzicijskih šokov in posledične brezposelnosti, še posebej, če upoštevamo propad dobršnega dela stebrov gospodarstva Nove Gorice iz preteklosti. Kratkoročni vplivi igralništva na zmanjševanje brezposelnosti so bili torej nedvomno prisotni.

Ugoden vpliv igralništva na zaposlenost se je nadaljeval tudi na dolgi rok. Kot je vidno iz slike 5, beleži območna enota Zavoda za zaposlovanje v Novi Gorici najnižjo stopnjo brezposelnosti v Sloveniji, z izjemo območne enote Ljubljana. Po zadnjih podatkih (maj 2005) je stopnja brezposelnosti na območju Nove Gorice za skoraj 30 odstotkov nižja od slovenskega povprečja (slika 11).

Slika 11: Stopnje registrirane brezposelnost po posameznih območnih enotah

Vir: Zavod za zaposlovanje RS in SURS, 2005

Žal dejstvo, da je brezposelnost v Novi Gorici značilno nižja od slovenskega povprečja, še ni dokaz za to, da igralništvo pozitivno vpliva na gospodarski razvoj MONG. Namesto igralništva bi se po propadu stebrov gospodarskega razvoja v MONG v 90-tih letih morda razvile druge gospodarske dejavnosti. O pozitivnih vplivih igralništva na gospodarsko okolje lahko govorimo le, če igralnice in igralni saloni izplačujejo višje dohodke in se zaradi tega poveča blaginja zaposlenih.

Deloma zaradi neugodnih urnikov, deloma zaradi razmeroma visoke donosnosti in likvidnosti veljajo igralnice za delodajalce, ki dobro plačujejo svoje zaposlene. Čeprav igralništvo neposredno zaposluje desetino vse aktivne delovne sile v MONG, pa se zaradi demonstracijskega učinka lahko povečajo plače tudi v ostalih podjetjih v okolici igralnice.

Med pozitivnimi vplivi, ki jih igralništvo prinaša lokalni skupnosti, je tudi povečanje prilivov v državni in občinski proračun iz naslova plačanih koncesijskih dajatev. Vemo, da je igralniška dejavnost bolj obdavčena kot ostale gospodarske dejavnosti, pri tem pa se postavi vprašanje, ali ima MONG zaradi igralništva višji proračun kot ostale občine v Sloveniji.

V literaturi se pogosto omenja, da ima razvoj igralništva vpliv na poslovanje ostalih podjetij v regiji. Vplivi so lahko »negativni«, med njimi se v prvi vrsti navajajo učinki »kanibalizacije«, kar pomeni, da se del prihodkov, ki bi ga drugače ustvarila druga (v

tem primeru predvsem gostinska in turistična) podjetja, preliva igralnicam. Poleg tega lahko pride zaradi visokih plač zaposlenih v igralništvu do demonstracijskega učinka, ki lahko oteži drugim podjetjem v lokalni skupnosti pridobitev kvalificiranih delavcev. Po drugi strani navaja literatura tudi argumente, da razvoj igralništva kot turističnega produkta spodbuja poslovanje drugih podjetij prek učinka multiplikacije.

8.1 UGOTOVITVE IN STALIŠČE VARUHNJE ČLOVEKOVIH PRAVIC O ŠIRITVI IGRALNIŠTVA V SLOVENIJI

V zvezi s širitvijo igralništva v Sloveniji varuhinja človekovih pravic ugotavlja:

1. igralništvo je gospodarska dejavnost in pomeni uresničevanje svobodne gospodarske pobude, ki jo zagotavlja ustava, država pa lahko glede na ocenjene posledice predpiše različne omejitve in pogoje za opravljanje te dejavnosti;
2. igralništvo je dejavnost, ki posameznikom omogoča, da se vključijo v določene oblike iger na srečo. Igranja iger na srečo (hazardiranja) ne moremo opredeliti kot človekove pravice, ki varuje Ustava Republike Slovenije in Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin;
3. dokazano je, da določen delež oseb, ki se udeležuje iger na srečo, razvije duševno motnjo, t.i. patološko hazardiranje. Ta motnja je po določenih značilnostih podobna boleznim odvisnosti in močno prizadene duševno, ekonomsko in socialno blagostanje igralca in njegove družine. Pogosto patološki hazarder z igranjem iger na srečo zapravi vse svoje imetje in ustvari dolgove tudi svojim potomcem. Z raziskavami so ugotovili, da omogočanje iger na srečo v določeni populaciji nujno privede do porasta števila oseb, ki so patološki hazarderji. Prav tako so ugotovili, da se v kratkem času po uvedbi igralniške dejavnosti v določeni regiji, močno povečajo stroški družin, namenjeni igralniški dejavnosti (do 10 %). V Združenih državah Amerike in v Kanadi so ugotovili, da revnejši sloji prebivalstva igrajo več. Velika avstralska študija je pokazala, da obstaja močna povezava med hazardiranjem in duševnimi motnjami, kot so depresija, zloraba psihoaktivnih snovi in s stresom povezanim motnjam. S hazardiranjem je povezano tudi število samomorov;
4. igralništvo ima velik vpliv na družine, iz katerih prihajajo hazarderji. Večja dostopnost do legalnih oblik igralništva ima za posledico večjo prevalenco (ugotovljeno število) patološkega hazardiranja pri tistih, ki so že ogroženi zaradi družinskih dejavnikov. Torej bodo tej motnji bolj izpostavljeni tisti posamezniki, ki živijo skupaj z družinskimi člani, obolelimi za depresijo, anksiozno motnjo, alkoholizmom in antisocialno osebnostno motnjo;
5. igralništvo močno vpliva predvsem na otroke, ki sami niso sposobni oceniti resničnega učinka igranja iger na srečo. Težave pa povzročajo tudi njihovim staršem in učiteljem, ki (vsaj v Sloveniji) niso usposobljeni, da bi mladino lahko obvarovali pred nevarnostmi iger na srečo;
6. v Sloveniji ni bilo opravljene nobene raziskave, na podlagi katere bi bilo mogoče oceniti trenutno ogroženost prebivalstva z igrami na srečo;

7. v Sloveniji nimamo nobene zdravstvene ali druge ustanove, ki bi nudila strokovno pomoč patološkim hazarderjem in njihovim bližnjim;
8. v Sloveniji ne poteka noben preventivni program, ki bi zmanjševal škodo, ki jo povzroča patološko hazardiranje;
9. javnosti niso bile predstavljene analize o vplivih širitve igralniške dejavnosti v Sloveniji. Poleg ekonomskih potrebujemo tudi analize o vplivu na okolje, na zdravstveno in socialno stanje prebivalstva, ki živi (in bo živel) v neposredni bližini igralnic. Prav tako je potrebno analizirati vpliv igralništva na porast kriminalitete, o čemer poročajo vse tovrstne raziskave iz tujine;
10. lokalne skupnosti in tam živečega prebivalstva se izgradnja mega zabaviščnega centra najbolj dotika, saj bodo v največji meri okusili prednosti in pasti igralništva kot družbenega in sociološkega pojava. Ob splošnem profitnem in zaposlitvenem namenu izgradnje igralnic je nujno potrebno upoštevati tudi posameznika kot človeka ter v tem okviru tudi njegove pravice do zdravega in mirnega življenjskega okolja.

Varuhinja človekovih pravic opozarja, da je širitev igralniške dejavnosti v Sloveniji brez resnih ekonomskih, okoljskih, socioloških, psiholoških in epidemioloških raziskav zelo tvegano početje, ki lahko ogrozi človekove pravice velikega števila prebivalcev.

S širitvijo igralništva so lahko ogrožene naslednje človekove pravice lokalnega prebivalstva: pravica do zdravega življenjskega okolja, do svobode in varnosti, do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja, pravica do sodelovanja v javnih zadevah. Širitev igralništva pa predstavlja nevarnost tudi za uresničevanje posameznih otrokovih pravic.

Nujno bi bilo, da se do širitve igralništva jasno in nedvoumno izreče tudi država oziroma njeni organi (tudi državni zbor) in s tem prevzame odgovornost za vse pričakovane posledice. Pri svojem stališču naj upošteva tudi mnenje lokalnih skupnosti in javno objavljenih raziskav o vplivu širitve igralništva.

10. 07. 07 Vir: VČP

9 ZAKLJUČEK

Razvoj igralnštva v Novi Gorici je časovno sovpadel z razmahom igralnštva drugod po svetu. Povzročilo ga je sproščanje zakonodaje v številnih državah. Igralnštvo v Mestni občini Nova Gorica se je razvilo na osnovi ameriškega tipa igralnštva, ki prinaša zabavo za širše množice. Nosilec razvoja je podjetje HIT d. d., ki ima v občini dve igralnici s pestro igralniško in dodatno ponudbo.

Velik del diplomskega dela je usmerjen v analizo.

Analiza sekundarnih podatkov kaže na to, da je dosednji razvoj igralnštva MONG prinesel več pozitivnih kot negativnih učinkov. Ugotovljeni pozitivni učinki so najprej finančni – koncesijska dajatev omogoča razvoj okolja, ki je v prid vsem prebivalcem občine. Prek vpliva na zaposlovanje in boljše plače je igralnštvo tudi izboljšalo standard prebivalstva v občini. Višina BDP-ja na prebivalca pa ne kaže na to, da naj bi bili prebivalci Goriške regije bogatejši kot prebivalci v Sloveniji na splošno.

Igralnštvo ni pozitivno vplivalo na povečanje kriminalnih dejanj, posamezna kriminalna dejanja so se celo zmanjšala. Zaznati je edino povečanje nasilja, ki sicer ni statistično značilno večje kot v ostalih mestnih občinah ali v Sloveniji na splošno.

Igralnštvo ne vpliva na povečanje števila razdorov družin. Število ločitev v MONG se statistično značilno ne razlikuje od števila ločitev v ostalih občinah ali v Sloveniji na splošno.

Glede ostalih, v literaturi navedenih potencialnih vplivov igralnštva je bilo najdeno veliko mešanih dokazov. Tako težko sprejmemo tezo o pozitivnem oziroma negativnem vplivu igralnštva na druga podjetja.

Prikazane so pozitivne in negativne posledice igralnštva. Da zasvojenosti z igralnštvom, igrami na srečo ipd. v Sloveniji res ni malo, lahko potrdim iz lastne izkušnje, saj živim v okolju, v katerem je igralnštva veliko in se čuti njegove posledice. Igralniška dejavnost ima poleg domnevnih prednosti za državo tudi vrsto socioloških, ekonomskih in drugih posledic.

Dokazano je, da določen delež oseb, ki se udeležuje iger na srečo, razvije duševno motnjo, t.i. patološko hazardiranje. ta motnja je po določenih značilnostih podobna boleznim odvisnosti in močno prizadene duševno, ekonomsko in socialno blagostanje igralca in njegove družine. Z raziskavami je bilo ugotovljeno, da omogočanje iger na srečo v določeni populaciji nujno privede do porasta števila oseb, ki so patološki hazarderji, s hazardiranjem pa je povezano tudi število samomorov.

Nadalje ima igralnštvo velik vpliv na družine, iz katerih prihajajo hazarderji, predvsem pa močno vpliva na otroke, ki sami niso sposobni oceniti resničnega učinka igranja iger na srečo. Težave pa povzroča tudi njihovim staršem in učiteljem, ki vsaj v Sloveniji niso usposobljeni, da bi mladino lahko obvarovali pred nevarnostmi iger na srečo.

S širitvijo igralništva so lahko ogrožene človekove pravice lokalnega prebivalstva, in sicer pravica do zdravega življenjskega okolja, do svobode in varnosti, do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja, pravica do sodelovanja v javnih zadevah. Širitev igralništva predstavlja nevarnost tudi za uresničevanje posameznih otrokovih pravic.

LITERATURA

1. Bole, V., Jere, Ž. Trg igranja na igralnih avtomatih Segment v Primorsko – kraškem področju. Ekonomski inštitut Pravne fakultete, Ljubljana, 2004.
2. Deželak, Tomaž. Projekt iger na srečo na internetu. Specialistično delo, Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2002.
3. Grinlose. Gambling in America. Costs and Benefits. Cambridge University Press, 2004.
4. Jurić, Darko. Vpliv E-igralništva na problematično igranje. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2007.
5. Lesieurh. Pathological and Problem Gambling. Cost and Social policy, 1998
6. Prašnikar, J., Pahor, M., Kneževič, L.. Analiza vpliva igralniške dejavnosti na gospodarsko in družbeno okolje v občini Nova Gorica. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2005.
7. Torkar, Tomaž. Problem drog. Goriško društvo za kakovost bivanja, Nova Gorica, april, 2005.
8. Zagoršek, H., Jaklič, M., Zorič, Jelena. Analiza in usmeritev glede primerne obsega ponudbe klasičnih in posebnih iger na srečo v Sloveniji. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2007.

VIRI

9. Generalna policijska uprava, Ljubljana, 2005
10. Policijska uprava, Nova Gorica
11. www.fuds.si/si/node/369
12. Fakulteta za uporabne in družbene vede Nova Gorica. URL = www.gamblib.org
13. Hoteli Igralnice Turizem Nova Gorica. URL = www.hit.si
14. Spletna internetna stran Igralnice ne hvala. URL = www.igralnice.ne-hvala.com
15. Ministrstvo za finance. Urad RS za nadzor prirejanja iger na srečo. URL = http://www.unpis.gov.si/slov/zakonodaja/zakon_o_igrah_na_sreco.pdf
16. Ministrstvo za finance. Urad RS za nadzor prirejanja iger na srečo. URL = http://www.unpis.gov.si/slov/sporocila/odgovorno_igralnistvo.htm
17. Ministrstvo za finance. Urad RS za nadzor prirejanja iger na srečo. URL = <http://www.unpis.gov.si/slov/sporocila/Izjava%20o%20prepovedi%20vstopa.pdf>
18. Varuh človekovih pravic. URL = [http://www.varuh-rs.si/index.php?cHash=68108e6f49&id=106&tx_ttnews\[backPid\]=1&tx_ttnews\[tt_news\]=1934](http://www.varuh-rs.si/index.php?cHash=68108e6f49&id=106&tx_ttnews[backPid]=1&tx_ttnews[tt_news]=1934)
19. Spletna internetna stran Igralnice ne hvala. URL = http://igralnice.ne-hvala.com/index.php?option=com_content&task=view&id=45&Itemid=50
20. Spletna internetna stran Igralnice ne hvala. URL = http://igralnice.ne-hvala.com/index.php?option=com_content&task=view&id=46&Itemid=51
21. Zdravstveni dom, osnovno varstvo Nova Gorica. URL = http://www.zd-go.si/index.php?option=com_content&task=view&id=84

22. Spletna internetna stran Igralnice ne hvala. URL = http://igralnice.nehvala.com/index.php?Itemid=28&id=63&option=com_content&task=view
23. Zakon o igrah na srečo (ZIS), Ur.l. RS, št. 27/1995
24. Varuh človekovih pravic. URL = [http://www.varuh-rs.si/index.php?cHash=68108e6f49&id=106&tx_ttnews\[backPid\]=1&tx_ttnews\[tt_news\]=1934](http://www.varuh-rs.si/index.php?cHash=68108e6f49&id=106&tx_ttnews[backPid]=1&tx_ttnews[tt_news]=1934)
25. Australia's Gambling Industries. Inquiry Report. Canberra. Australia's Productivity Commission, 1(1999)

SEZNAM SLIK IN TABEL

Slike

Slika 1: Gibanje in struktura prihodkov v dejavnosti prirejanja iger na srečo v Sloveniji.....	13
Slika 2: Struktura in gibanje prihodkov za posamezne klasične igre na srečo.....	14
Slika 3: Število obravnavanih kaznivih dejanj na 1000 prebivalcev v letih 1995 do 2004 v Sloveniji in Policijski upravi Nova Gorica.....	31
Slika 4: Število kaznivih dejanj na 1000 prebivalcev, Slovenija in posamezne policijske uprave, 2004 (bodite pozorni na lestvico)	32
Slika 5: Število ločitev zakonske zveze na 1000 prebivalcev in na poroko v letih 1990 do 2002 v Sloveniji in Novi Gorici	33
Slika 6: Število iskalcev pomoči zaradi uporabe prepovedanih drog v Sloveniji.....	35
Slika 7: Primerjava cene heroina	36
Slika 8: Število evidentiranih iskalcev pomoči zaradi uporabe nedovoljenih drog od leta 1991 do 2002 v Sloveniji	36
Slika 9: Število evidentiranih iskalcev pomoči zaradi uporabe prepovedanih drog po Centrih	37
Slika 10: Delež gostinstva ter drugih javnih in zasebnih storitev v BDP regiji	41
Slika 11: Stopnje registrirane brezposelnost po posameznih območnih enotah	42

Tabele

Tabela 1: Slovenska zakonodaja, ki ureja področje prirejanja posebnih iger na srečo	4
Tabela 2: Nekateri najpogostejše kategorij stroškov problematičnega igranja.....	17
Tabela 3: Frekvenca obiskov v Sloveniji v letu 2005.....	21
Tabela 4: Ocena števila in stroškov odvisnikov od igralništva	21
Tabela 5: Kriteriji za določitev patološkega igralca	22
Tabela 6: Letni obseg sredstev za izvajanje zdravljenja odvisnosti.....	28
Tabela 7: Število evidentiranih iskalcev pomoči zaradi uporabe prepovedanih drog po Centrih	37

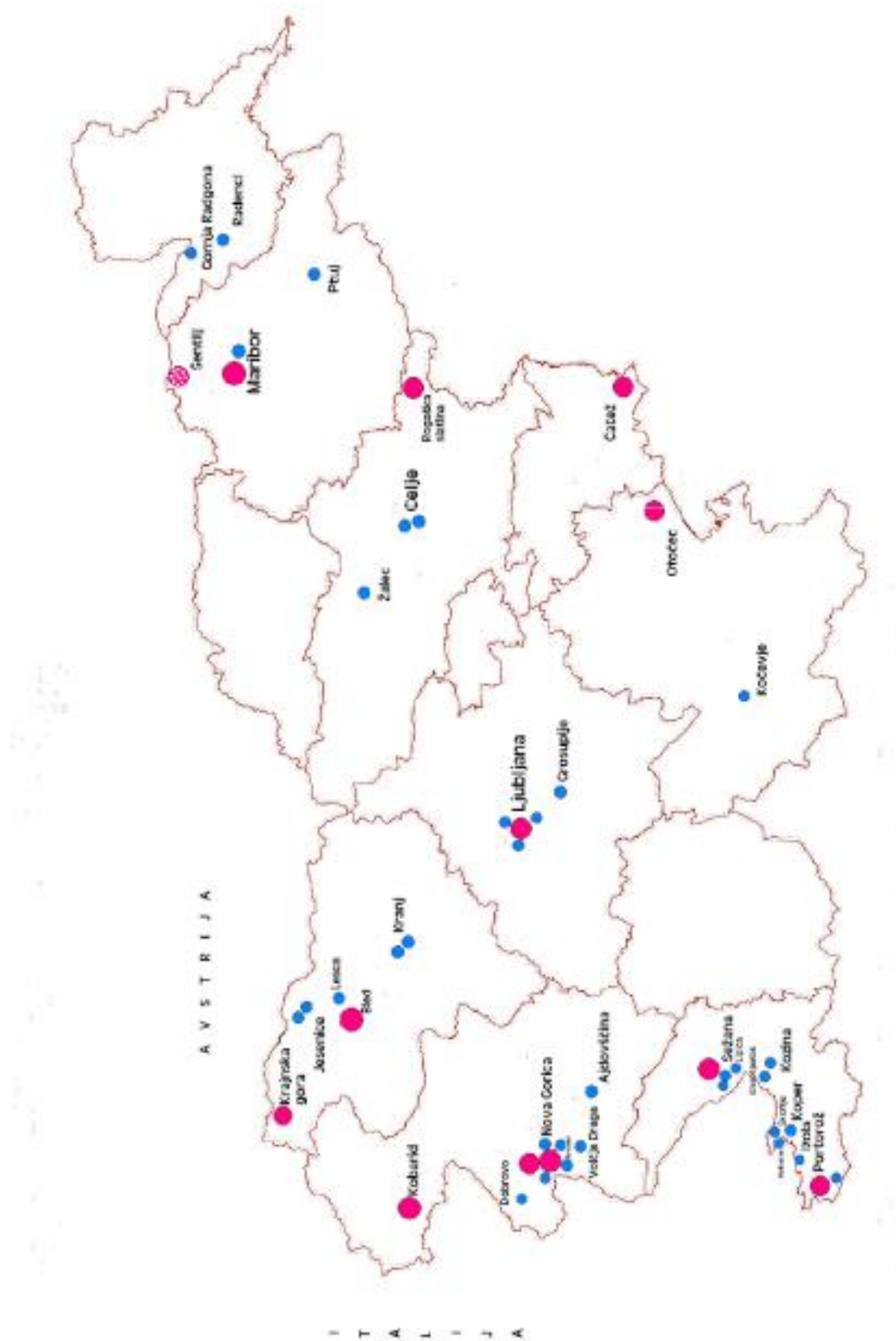
PRILOGE

Priloga 1 : Grafični prikaz razporeditve igralnic in igralnih salonov v Sloveniji

Priloga 2 : Vprašalnik o zasvojenosti

Priloga 3 : Izjava o prepovedi vstopa

Priloga 1: Grafični prikaz razporeditve igralnic in igralnih salonov v Sloveniji

Priloga 2: Vprašalnik o zasvojenosti

Vprašalnik

Da bi lažje prepoznali, ali ste na poti v zasvojenost z igrami na srečo, vam je lahko v pomoč precej razširjen vprašalnik:

1. Ali ste kdaj izostali z dela zaradi iger na srečo?
2. Ali je hazardiranje prizadelo vaše družinsko življenje?
3. Ali je hazardiranje škodilo vašemu ugledu?
4. Ali ste kdaj čutili obžalovanje zaradi hazardiranja?
5. Ali ste kdaj igrali na srečo, da bi poplačali dolgove ali rešili finančne težave?
6. Ali ste zaradi hazardiranja znižali življenjske ambicije ali učinkovitost?
7. Ali ste po izgubi čutili, da se morate čim prej vrniti in priigrati denar nazaj?
8. Ali ste po dobitku čutili močno potrebo, da se vrnete in zadenete še več?
9. Ali ste pogosto igrali do zadnjega centa?
10. Ali ste si kdaj izposodili denar za igranje?
11. Ali ste kdaj kaj prodali, da bi dobili denar za igranje?
12. Ali ste omahovali, da bi priigrani denar uporabili za pokritje vsakdanjih stroškov?
13. Ali ste bili zaradi igranja nepozorni do sebe ali svoje družine?
14. Ali ste kdaj igrali dalj, kot ste načrtovali?
15. Ali ste kdaj igrali, da bi pobegnili pred skrbmi in problemi?
16. Ali ste kdaj razmišljali, da bi naredili kaj nezakonitega, da bi dobili denar za igro? Ste to storili?
17. Ali zaradi igranja slabo spite?
18. Ali greste igrat zaradi preprirov, razočaranj ali frustracij?
19. Ali vas nekaj žene, da bi vsak srečni dogodek proslavili z nekaj urami hazardiranja?
20. Ali ste kdaj razmišljali, da bi si vzeli življenje zaradi hazardiranja?

Če vsaj na sedem vprašanj odgovorite z DA, je čas za trezno soočanje z dejstvom, da ste zasvojeni z igrami na srečo

Priloga 3: Izjava o prepovedi vstopa

IZJAVA O PREPOVEDI VSTOPA

Podpisani _____ (vpišite ime) _____ (vpišite priimek), rojen _____, stalno prijavljen za bivanje na naslovu

_____ osebni dokument _____ (vpišite vrsto osebnega dokumenta) št. _____, izdan pri

_____, državljan Republike Slovenije, izrecno in nepreklicno želim, da se mi trajno prepove vstop v vse igralne salone in igralnice na območju Republike Slovenije oziroma vsaj za obdobje treh let.

V ta namen prosim Urad RS za nadzor prirejanja iger na srečo, da o moji izjavi o prepovedi vstopa obvesti vse koncesionarje za prirejanje posebnih iger na srečo in jim posreduje v njej navedene osebne podatke.

Polnoletni prosilec s svojim lastnoročnim podpisom nepreklicno in izrecno izjavljam:

- da so vsi podatki v izjavi o prepovedi vstopa resnični in popolni;
- da sem seznanjen z dejstvom, da v skladu z veljavno zakonodajo o izdaji prepovedi vstopa igralcem odloča vsak koncesionar samostojno;
- da sem seznanjen z vlogo Urada RS za nadzor prirejanja iger na srečo, in sicer da omenjeni Urad na podlagi izjave prosilca koncesionarje za prirejanje iger na srečo zgolj obvešča o izjavi o prepovedi vstopa, pri čemer Urad RS za nadzor prirejanja iger na srečo za upoštevanje volje prosilca ni odškodninsko ne drugače odgovoren;
- da se strinjam z zbiranjem in obdelavo podatkov, povezanih z izvajanjem te izjave o prepovedi vstopa v skladu z določbami zakonodaje o varstvu osebnih podatkov;
- da bom Urad RS za nadzor prirejanja iger na srečo sprotno – pisno s priporočeno pošiljko, obveščal o vseh morebitnih spremembah podatkov, ki sem jih navedel v izjavi o prepovedi vstopa.

Kraj in datum: _____

Prosilec: _____ Podpis: _____
(vpišite ime in priimek)

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Izjavljam, da sem diplomsko delo izdelala samostojno pod vodstvom mentorja mag. Slavka Debelaka in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Diplomsko delo je lektorirala lektorica Zarja Hönn Marc.

V Ljubljani, marec 2009

Patricija Bitežnik